

Západočeská univerzita v Plzni

FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

PODMÍNĚNÉ PROPUŠTĚNÍ Z VÝOKU
TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY

Matěj Liška

Plzeň 2015

Zvláštní poděkování náleží JUDr. Simoně Stočesové, Ph.D., LL.M., za vstřícné přijetí k individuálnímu tématu mé diplomové práce, dále pak Mgr. Miloslavu Boudníkovi a JUDr. Josefu Liškovi za cenné rady a odborné připomínky.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni dne 31. března 2015

.....

Matěj Liška

Obsah

Úvod.....	1
1 Vývoj právní úpravy podmíněného propuštění do současnosti.....	4
1.1 Vývoj právní úpravy v letech 1919 – 1950.....	4
1.2 Vývoj právní úpravy v letech 1950 - 1961.....	5
1.3 Vývoj právní úpravy v letech 1961 - 2009.....	7
1.4. Právní úprava od 1.1.2010.....	9
2 Zákonné podmínky podmíněného propuštění.....	11
2.1 Podstata podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.....	12
2.2 Obecné podmínky pro podmíněné propuštění.....	16
2.2.1 Vykonání určité části trestu.....	17
2.2.2 Polepšení odsouzeného.....	22
2.2.3 Řádný život nebo přijetí záruky za dovršení.....	25
2.3 Zvláštní podmínky podmíněného propuštění.....	26
3 Řízení o podmíněném propuštění.....	28
3.1 Osoby oprávněné podat návrh, žádost na podmíněné propuštění.....	28
3.1.1 Příslušnost soudu.....	31
3.2 Úkony soudu po podání návrhu na podmíněné propuštění.....	32
3.2.1 Projekt „Křehká šance“.....	35
3.3 Rozhodnutí o podmíněném propuštění.....	36
3.3.1 Zkušební doba.....	41
3.3.2 Uložení přiměřených omezení a povinností.....	42
3.3.3 Uložení dohledu nad podmíněně propuštěným.....	43
3.4 Zakončení podmíněného propuštění.....	45
4 Podmíněné propuštění mladistvého a přeměna výkonu trestu odnětí svobody.....	49
4.1 Podmíněné propuštění mladistvého.....	49
4.2 Přeměna výkonu trestu odnětí svobody v trest domácího vězení.....	50
5 Statistiky týkající se podmíněného propuštění.....	53
6 De lege ferenda.....	55
Závěr.....	58
Seznam použitých zdrojů.....	60

Úvod

K výběru mé diplomové práce na katedře trestního práva přispělo několik rozhodujících faktorů. Jedním z nich je bezpochyby ten, že se snažím v rámci právní praxe docházet co nejvíce do advokátní kanceláře svého otce, kde významně převládá agenda trestního práva, dovolil bych si tvrdit, že toto právní odvětví zde tvoří až 70% z celkové práce, což je nejspíše i zapříčiněné tím, že advokátní kancelář se nachází v mém rodném městě Příbrami, která se po dlouhou dobu nachází na nejvyšších příčkách žebříčku, co se týká kriminality. Další, a pro mě rozhodující, faktor je ten, že trestní právo mě samotného zajímá nejvíce a chtěl bych se mu případně v budoucnu sám věnovat.

Z vypsaných témat diplomové práce na katedře trestního práva jsem měl v první řadě zájem o téma vazba, ale toto téma bylo jako všechna ostatní na pro velký zájem ihned zabráno, a proto jsem přistoupil k možnosti individuálního tématu, kde mi vyšla vstříc paní JUDr. Simona Stočesová. Zvolil jsem si tedy institut podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Toto individuální téma jsem si zvolil z důvodu toho, že se s ním často setkávám v advokátní kanceláři, kam chodí dopisy z blízké věznice Příbram – Bytíz, ve kterých odsouzení žádají o to, aby prostřednictvím advokáta podali žádost na podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

Tento institut je v posledních letech významně mediálně probíraný, a to ve spojitosti s přeplněností věznic, s níž jsou spojeny vysoké ekonomické náklady na život odsouzených. V důsledku toho došlo v souvislosti se schválením nového trestního zákoníku s účinností od 1. ledna 2010 k zavedení možnosti podmíněného propuštění u odsouzených za přečin po výkonu jedné třetiny uloženého trestu. Vzhledem k tomu, že toto opatření nepřineslo očekávaný efekt ve snížení počtu vězněných osob, byla novelou č. 390/2012 s účinností od 8.12.2012 rozšířena možnost podmíněného propuštění i pro odsouzené za zločin po výkonu jedné třetiny trestu, jedná-li se o prvotrestané odsouzené.

Zásadním opatřením, byť mnohdy významně kritizovaným jak laickou veřejností, tak odborníky bylo rozhodnutí prezidenta republiky o vyhlášení amnestie. Jakkoliv může být sporným rozsah článku č. II tohoto rozhodnutí, je nepochybné, že

v důsledku citované amnestie došlo k významnému snížení počtu vězňených osob o cca. jednu čtvrtinu. Celkově se amnestie dotkla 111.263 osob, přičemž fyzicky opustilo brány věznice 6.443 osob.¹

Ještě před zmíněnou amnestií jsou na poli trestního práva viditelné změny i v institutu podmíněné propuštění, které by měly přispět k tomu, aby byly věznice podstatně prázdnější. Toto je vidět již v trestním zákoníku, který přidává k původním třem kategoriím podmíněného propuštění obsaženým v trestním zákoně kategorii další, která byla následně ještě novelizována.

Přesto všechno je v současné době stav věznic takový, že jsou zaplněny na 84%², a proto schválila nová vláda premiéra Bohuslava Sobotky připravený vládní program, ve kterém si stanovila jako jeden z úkolů na poli trestní politiky a trestního práva posílení role probační a mediační služby při využívání alternativních forem trestání a přísné kontrole plnění podmínek podmíněného propuštění, pomoc vězňům před propuštěním i při návratu do běžného života v zájmu přecházení recidivy trestné činnosti.³

Celou diplomovou práci jsem rozdělil do pěti kapitol, které se následně dělí na jednotlivé podkapitoly.

V první kapitole bych chtěl poukázat na vývoj institutu podmíněného propuštění, a to od jeho vzniku, tedy od roku 1919 až do současné podoby, kde poukáži na změny, které se v průběhu let udály.

V druhé kapitole se budu zabývat, jednak v čem spočívá samotná podstata podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody a dále pak jednotlivé zákonné podmínky, které odsouzený musí splnit, aby byl z výkonu trestu podmíněně propuštěn.

Ve třetí kapitole se budu zabývat řízením o podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, a to od podání návrhu, žádosti na podmíněné propuštění až do

¹ Informace na základě statistik zveřejněných ministerstvem spravedlnosti <http://jinepravo.blogspot.cz/2014/01/vyroci-amnestie-v-cislech.html>

² Statistika o stavu věznic k 1. březnu 2014 dostupná na <http://vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/infromacni-servis/rychla-fakta/>

³ http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove_prohlaseni_unor_2014.pdf

rozhodnutí o osvědčení o odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění, nebo nařízení výkonu zbytku trestu a rozhodnutí o ponechání podmíněného propuštění v platnosti.

V předposlední čtvrté kapitole zprvu stručně proberu podmíněné propuštění mladistvého a následně zmíním přeměnu výkonu trestu odnětí svobody v trest domácího vězení, byť přímo nesouvisí s podmíněným propuštěným odsouzeného, tak svou povahou se mu velmi podobá.

Závěrečnou šestou kapitolu věnuji podnětům, jenž by mohly zkvalitnit současnou právní úpravu podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

1 Vývoj právní úpravy podmíněného propuštění do současnosti

Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody se vyvíjí v návaznosti na trest odnětí svobody, který nastoupil na místo původních historických trestů smrti či jiných fyzických trestů. Jako takový počátek podmíněného propuštění je možné spatřovat v progresivních systémech, kde byli odsouzení po určité době přerazováni do méně přísných režimů, až byli v poslední řadě propuštěni z věznice na svobodu, kde se nacházeli pod policejním dozorem, a v tom případě, že se nechovali řádně, byli vzati nazpět k vykonání zbývající části svého trestu.⁴

1.1 Vývoj právní úpravy v letech 1919 - 1950

V našem právním řádu se bude institut podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody nacházet bez mála sto let, neboť do něho byl začleněn krátce po vzniku Československé republiky, a to samostatným zákonem č. 562/1919 SB., o podmíněčném odsouzení a podmíněčném propuštění, který nabyl účinnosti dne 28.10.1919. Tento zmíněný zákon upravoval podmíněné propuštění v § 10 – 16 a doplňoval původně rakouský trestní zákoník č. 117/1852 ř.z., o zločinech, přečinech a přestupcích, který se posléze stal základem československého trestního práva až do roku 1950.⁵

Po zavedení tohoto zákona byla možnost podmíněného propuštění u odsouzeného nejdříve po vykonání dvou třetin trestu, nejméně však po jednom roce, a to tedy za předpokladu, že byl odsouzen k trestu odnětí svobody v době trvání delší než jeden rok; u doživotně odsouzených byla možnost podmíněného propuštění po patnácti letech. Bylo zde nutné přihlížet k tomu, jaký vedl odsouzený život před nástupem

⁴ ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena, K podmíněnému propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, Trestněprávní revue 11-12/2011.s.249

⁵ VOJÁČEK, Ladislav; CHELLE, Karel; KNOLL, Vilém. České právní dějiny, 2. Vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2012.s.494

k výkonu trestu, dále jaké bylo jeho chování ve výkonu trestu a zda se od něj dá očekávat řádné chování na svobodě.⁶

V případě podmíněného propuštění odsouzeného byla uložena zkušební doba, během níž se měl osvědčit; tato doba byla stanovena na zbytek trestu, nejméně však po dobu dvou let, u doživotně odsouzených činila zkušební doba deset let. Vedle zkušební doby mohl být podmíněně propuštěnému uložen ochranný dozor s dalšími omezeními týkajícími se jednak místa pobytu a způsobu života.

Rozhodnutí týkající se podmíněného propuštění zde vykonávala tříčlenná „komise pro podmíněné propuštění“ skládající se ze státního zástupce a dvou soudů krajského soudu, v němž odsouzený vykonával svůj trest. Vedle samotné komise pro podmíněné propuštění, která mohla jednat z moci úřední, patří mezi osoby oprávněné podat návrh na podmíněné propuštění také ředitel věznice, který měl dokonce povinnost takto učinit vždy, když pro to byly splněny zákonné podmínky.⁷

V případě zamítnutí žádosti o podmíněné propuštění zde byla možnost opětovného podání, ale nejdříve však po jednom roce. Toto bylo čitelné z nařízení vlády republiky Československé č. 598/1919 Sb., jímž se provádí zákon o podmíněném odsouzení a podmíněném propuštění.

1.2 Vývoj právní úpravy v letech 1950 – 1961

K rekodifikaci právního řádu u nás došlo po druhé světové válce a to během tzv. právníkové dvouletky, kdy byly přijaty trestní zákon č. 86/1950 Sb., a trestní řád č. 87/1950 Sb., oba tyto zákony nabyly účinnosti ke dni 1.8.1950.⁸ Původní samostatný zákon o podmíněném propuštění z roku 1919 byl těmito zákony zrušen a nově jej začlenily ve svých ustanoveních, přesně v § 33 – 36 trestního zákona a § 278 trestního řádu.

⁶ TAKÁČ, Miloslav. Podmínečné odsúdenie a prepustenie. Bratislava: Právnická jednota, 1946.s.113

⁷ Tamtéž .s.113

⁸ VOJÁČEK, Ladislav; CHELLE, Karel; KNOLL, Vilém. České právní dějiny, 2. Vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2012.s.565

Po zavedení nové právní úpravy mohl být odsouzený podmíněně propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody již po jedné polovině trestu, u doživotně odsouzených tato doba zůstala od předchozí nezměněna a to vykonání patnácti let. Významnou podmínkou zde bylo, že odsouzený musel ve výkonu trestu prokázat svou práci a svým chováním polepšení, opravňující k naději, že povede řádný život. Nově byla upravena i zkušební doba, která mohla být uložena v rozmezí od dvou do desíti let s přihlédnutím zejména k chování ve výkonu trestu odnětí svobody, závažnosti spáchaného trestného činu a také k chování a pracovnímu úsilí na svobodě.

K tomuto bych zde uvedl Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky, který opravil po stížnosti od generálního prokurátora pro porušení zákona napadené usnesení vojenského obvodního soudu Mladá, jenž po pěti a půl letech podmíněně propustil z výkonu trestu odnětí svobody odsouzeného k jedenácti letům za pokus vraždy, kterého se dopustil na své manželce, a stanovil zde zkušební dobu ve výměře dvou let s odůvodněním, že odsouzený původní prací dělník jednak prokázal během výkonu trestu odnětí svobody nejen dobrý vztah k práci, ale také ukázněné chování. Takto vydané napadené usnesení Nejvyšší Československý soud zrušil a napravil jednak způsobem prodloužením zkušební doby na šest let společně s přiměřeným omezením v zákazu požívání alkoholických nápojů a to z důvodu, že v době spáchání trestného činu byl odsouzený značně ovlivněn alkoholem, který ho měl vždy ovlivňovat k nerozvážnému chování.⁹ U tohoto bych chtěl říci, že byť neznám veškeré podrobnosti citovaného případu a konečné následky, tak podle uvedeného zranění, jímž je proražení lebeční klenby a poškození mozku, je původně vyměřená zkušební doba v délce dvou let dosti krátká a výměra délky trestu za takovýto trestný čin velice mírná.

Podmíněně propuštěnému mohlo být soudem uloženo, aby nahradil škodu, kterou způsobil svým trestným činem. V případě, že se podmíněně propuštěný během zkušební doby osvědčil, mělo se za to, že trest vykonal dnem, kdy byl podmíněně propuštěn. V případě, že soud do dvou let od uplynutí zkušební doby nerozhodl o tom,

⁹ TZV 10/60 ze dne 13.5.1950; č. 12/1961 Sb. roz. R 12/1961 tr.

zda se podmíněně propuštěný osvědčil, byla nově zavedena fikce, která měla zato, že se podmíněně propuštěný osvědčil.

Vzhledem k dobové politické situaci tu byla dále možnost poslat odsouzeného po výkonu trestu do tábora nucených prací a to z důvodu, že svým trestným činem projevil nepřátelství k lidově demokratickému řádu a ve výkonu trestu neprokázal polepšení. Do tábora nucených prací odsouzený mohl být poslán na dobu od tří měsíců do dvou let.¹⁰

O podmíněném propuštění odsouzeného rozhodovala nadále komise pro podmíněné propuštění, ale v trošku pozměněném složení a to v takovém, že namísto státního zástupce byli vedle dvou soudů z povolání ustanoveni další soudci z lidu. Komise byla zřízena u krajského soudu, v jehož obvodu vykonával odsouzený trest odnětí svobody. Chtěl bych zde upozornit na to, že až do novely bylo odsouzenému odebráno právo k podání žádosti na podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, to příslušelo pouze veliteli vězeňského nebo kárného ústavu a krajskému prokurátorovi. Zákonem č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním bylo odsouzenému znovu navráceno právo k podání žádosti na podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, vedle toho musel být odsouzený vyslechnut a to jak před rozhodnutím o podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, tak i před případným rozhodnutím o vykonání zbytku trestu. Novela snížila i počet členů v komisi pro podmíněné propuštění na jednoho soudce z povolání a dvou soudců z lidu. Další významnou novelou byla novela č. 56/1965 Sb., která stanovila, aby soud při rozhodování o podmíněném propuštění odsouzeného zohlednil další dvě kritéria, a to závažnost trestného činu, za který byl odsouzený odsouzen k výkonu trestu, a do jaké nápravně výchovné skupiny byl odsouzený k výkonu trestu zařazen.

1.3 Vývoj právní úpravy v letech 1961 – 2009

K 1. Lednu 1962 nabyt účinnosti zákon č. 141/1961 Sb., trestní zákon a zákon č. 142/1961 Sb., trestní řád. Jmenovaný trestní řád je s několika změnami účinný dodnes.

¹⁰ VICHEREK, Roman. Institut podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody z historického hlediska. Trestní právo, 2013, č.2, s. 26

Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody bylo v trestním zákoně upraveno v ustanoveních § 61 – 64 trestního zákona. Citovaná ustanovení upravovala podmínky pro podmíněné propuštění spočívající ve stanovení povinné části trestu, jenž musel odsouzený ve věznici odpykat, a která byla stanovena na jednu polovinu uloženého trestu. V této souvislosti je třeba podotknout, že odsouzený nemusel celou tuto část trestu pobývat ve výkonu trestu, neboť i odpykaná vazba mu byla do uloženého trestu započítána. Tato úprava týkající se zápočtu odpykané vazby byla samozřejmě převzata i do trestního zákoníku, o němž bude pojednáno níže.

Zvláštní úprava stanovující delší část odpykaného trestu, kterou odsouzený musel strávit ve výkonu trestu, se týkala nejzávažnějších trestných činů a byla stanovena na dvě třetiny uloženého trestu. Oproti předchozí úpravě zde dochází ke zkrácení zkušební doby, která mohla být stanovena od jednoho roku až na sedm let. Další ze zákonných podmínek pro podmíněné propuštění byla samozřejmě ta, aby odsouzený svým chováním ve výkonu trestu prokázal polepšení, a poslední podmínkou bylo reálné očekávání, že odsouzený povede na svobodě řádný život. Trestní zákon nám přinesl možnost přijetí záruky nabídnuté společenskou organizací za dovršení nápravy odsouzeného, následně novela č. 175/1990 Sb., nám umožnila pouze přijetí záruky, kde za dovršení nápravy odsouzeného už nemusela být dána záruka pouze společenskou organizací.

Vzhledem k tomu, že Česká republika přistoupila k úmluvě rady Evropy, byl novelou č. 175/1990 Sb., zrušen trest smrti, který byl nahrazen trestem odnětí svobody na doživotí; tato změna se dotkla též právní úpravy podmíněného propuštění zavedením možnosti podmíněného propuštění doživotně odsouzeného, u něhož byla stanovena zvlášť povinná část trestu, kterou musí odpykat, a to na dvacet let. Zároveň byla soudu dána možnost v odsuzujícím rozsudku podle § 29 odst. 1 trestního zákona rozhodnout, že doba výkonu trestu odnětí svobody ve věznici se zvýšenou ostrahou se pro účely podmíněného propuštění do doby výkonu trestu nezapočítává.

V průběhu dalších let došlo k rozšíření možnosti podmíněného propuštění tím, že bylo soudu umožněno nad odsouzenými, kteří vykazují určitá rizika budoucího selhání vyslovení probačního dohledu, a zároveň v rámci požadavku na urychlené rozhodování o žádostech odsouzených je novelou č. 265/2001 Sb., zavedena do

trestního řádu lhůta pro rozhodnutí o podmíněném propuštění, která je stanovena na třicet dní od podání žádosti. V této souvislosti podotýkám, že se jedná o lhůtu pořádkovou a s jejím překročením nejsou spojeny žádné právní následky. Další novela č. 274/2008 Sb., přináší soudu možnost zkoumat u odsouzeného, zda-li nahradil škodu způsobenou jeho trestným činem a zda nastoupil včas do výkonu trestu.

1.4 Právní úprava od 1.1.2010

Zde bych uvedl pouze stručně změny, které přišly s přijetím nového trestního zákoníku, neboť bych je podrobněji probral v následující kapitole.

Od 1. ledna 2010 nabyl účinnosti zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, kterým se ruší trestní zákon č. 140/1961 Sb., Právní úprava podmíněného propuštění je v trestním zákoníku obsažena v ustanoveních § 88 – 91. Oproti předchozí právní úpravě v trestním zákoně přináší trestní zákoník několik podstatných změn.

Za nejzásadnější lze považovat to, že umožnil podmíněné propuštění odsouzeného za přečin bez podmínky výkonu určité části trestu v návaznosti na vzorné chování odsouzeného a prokázání plněním povinností, že není třeba dalšího výkonu trestu, v takovém případě může soud odsouzeného podmíněně propustit z výkonu trestu odnětí svobody, aniž by obligatorní musel odpykat zákonem stanovenou část trestu. Naopak je ovšem obligatorní podmínkou podmíněného propuštění takového odsouzeného, že jeho podmíněné propuštění navrhne ředitel věznice. V daném případě je tedy zřejmé, že soud rozhoduje o žádosti odsouzeného pouze v případě, že je k ní připojeno kladné stanovisko ředitele věznice, nebo že jde přímo o návrh ředitele věznice. V obou případech musí být zřejmé, že odsouzený prokázal svým vzorným chováním a plněním svých povinností, že dalšího výkonu trestu není třeba. Pokud žádost odsouzeného takové stanovisko ředitele věznice neobsahuje, soud, aniž by o žádosti odsouzeného rozhodoval, ji pouze odsouzenému vrátí s poučením o nutnosti takové stanovisko ředitele věznic k uvedené žádosti připojit (§331 odst. 1 věta třetí trestního řádu).

Ve spojitosti s novou kategorizací trestních činů, kterou trestní zákoník přinesl a která spočívá v tom, že trestné činy jsou nově rozděleny na kategorii méně závažných, která je označena jako přečiny. Za přečiny se považují všechny nedbalostní trestné činy

bez ohledu na výši horní hranice trestní sazby a úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let.

Kategorie zločinů je vymezena negativně, to znamená, že za zločiny jsou považovány všechny trestné činy, které podle trestního zákoníku nejsou přečiny.

Trestní zákoník dále specifickou kategorií zločinů dělí a to na zvlášť závažné zločiny, za které se považují všechny úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.¹¹

V návaznosti na shora citované dělení trestných činů byla provedena i změna týkající se stanovení délky zkušební doby podmíněného propuštění právě v návaznosti na určitou kategorii trestných činů. Trestní zákoník stanoví maximální délku zkušební doby u přečinů nejvýše na tři roky a u zločinů je délka zkušební doby od jednoho roku do sedmi let.

Pouze na okraj si dovoluji doplnit, že novela trestního zákoníku č. 390/2012 Sb., která přinesla další změny v oblasti podmíněného propuštění, které jsem již zmiňoval shora (podmíněné propuštění po výkonu jedné třetiny trestu u odsouzených za zločin, kteří dosud nebyli ve výkonu trestu, která byla vedena zjevnou snahou o snížení nákladů státního rozpočtu vynakládaných v souvislosti s výkonem trestu odnětí svobody, prošla značně složitým legislativním procesem, kdy s novelou vyslovil nesouhlasné stanovisko jak Senát parlamentu České republiky, tak i prezident využil svého ústavního práva vetovat shora uvedený zákon. Poslanecká sněmovna však přehlasovala jak zamítavé stanovisko senátu, tak i prezidentské veto a zákon v prosinci roku 2012 nabyl účinnosti. Novela přináší ještě jednu důležitou změnu trestního řádu týkající se úpravy řízení o podmíněném propuštění, kdy zkracuje lhůtu pro opětovné podání žádosti o podmíněném propuštění po jejím předchozím zamítnutí z jednoho roku na šest měsíců.¹²

¹¹ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. 2. vydání. Praha: Leges, 2010. S. 127

¹² KOCINA, Jan, Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, Bulletin Advokacie č. 12/2012. s. 25-26

2 Zákonné podmínky podmíněného propuštění

Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody je upraveno v sedmém oddílu obecné části trestního zákoníku a to konkrétně v ustanovení § 88 – 91 TrZ. Obecně lze konstatovat, že na podmíněné propuštění i za splnění níže uvedených podmínek nevzniká odsouzenému právní nárok, což zcela jednoznačně vyplývá z dikce ustanovení § 88 odst. 1 trestního zákoníku, který výslovně uvádí, že soud odsouzeného **může** při splnění zákonných podmínek propustit, nikoli, že tak učinit musí. Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody je jednou z možností, vedle milosti, amnestijního rozhodnutí Prezidenta České republiky, přeměny zbytku trestu odnětí svobody v trest domácího vězení a upuštění od výkonu zbytku trestu, kdy odsouzený nemusí vykonat celkový trest odnětí svobody, který mu byl uložen pravomocným rozsudkem příslušného soudu.¹³

Podmíněné propuštění předpokládá vždy splnění tří zákonem stanovených podmínek, a to vykonání zákonem stanovené části uloženého trestu odnětí svobody a polepšení odsouzeného.¹⁴ Trestní zákoník zde oproti původní právní úpravě obsažené v trestním zákoně dává odsouzenému šanci prokázat polepšení nejen chováním ve výkonu trestu odnětí svobody, ale i na svobodě, před nástupem do výkonu trestu, od právní moci odsuzujícího rozsudku.

Další zákonnou podmínkou je buď to, že se od odsouzeného dá očekávat, že v budoucnu povede řádný život, nebo že soud přijme záruku za dovršení jeho nápravy. V této souvislosti chci uvést, že formálním předpokladem pro to, aby soud mohl o žádosti odsouzeného o podmíněném propuštění vůbec rozhodovat (vyjma odsouzeného dle § 88 odst. 2 trestního zákoníku), je to, že si odsouzený odpykal trestním zákoníkem stanovenou část trestu.

V případě odsouzeného žádajícího o podmíněné propuštění dle § 88 odst. 2 trestního zákoníku je třeba, aby rovněž tento odsouzený alespoň určitou část trestu

¹³ PŮRY, F In ŠÁMAL, P. a kol. Komentář k trestnímu zákoníku – 1. Díl, 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s 952

¹⁴ Jelínek, J. a kol.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 119

odnětí svobody vykonal, byť zákonem výslovně neurčuje jaká část trestu má být odpykána, avšak z dikce ustanovení § 88 odst. 2 trestního zákoníku vyplývá, že odsouzený musí svým vzorným chováním a plněním svých povinností prokázat, že **dalšího** výkonu trestu není třeba. Je tedy zcela zjevné, že alespoň určitou část trestu musí odsouzený vykonat, byť není stanovena obligatorně její výměra. Ještě předtím, než přistoupíme blíže k jednotlivým zákonným podmínkám pro podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, vysvětlíme samotnou podstatu podmíněného propuštění.

2.1 Podstata podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody

Podstata podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody spočívá v tom, že se odsouzený za splnění zákonných podmínek předčasně propouští z výkonu trestu odnětí svobody na svobodu, přičemž je mu soudem stanovena určitá délka zkušební doby, během níž má prokázat svým chováním a vedením řádného života, že není třeba, aby uložený trest vykonal v celém rozsahu.¹⁵

Odsouzený, který byl podmíněně propuštěn za současného vyslovení probačního dohledu, musí samozřejmě během zkušební doby řádně spolupracovat s probačním úředníkem, neboť podmínkou rozhodnutí o tom, že se takový odsouzený ve zkušební době podmíněného propuštění osvědčil, je rovněž pozitivní zpráva probační a mediační služby ohledně splnění podmínek probačního dohledu. V případě, že podmíněně propuštěnému uložil soud přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti podle § 48 odst. 4 trestního zákoníku, nebo povinnost k náhradě škody, odčinění nemajetkové újmy, nebo vydání bezdůvodného obohacení, soud zkoumá, zda odsouzený splnil tyto povinnosti. V případě odsouzeného, kterému bylo uloženo zdržovat se ve zkušební době ve stanoveném časovém období ve svém obydlí, nebo vykoná práce ve prospěch obcí, státních nebo jiných obecně prospěšných institucí, nebo složením určené peněžní částky

¹⁵ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 953 - Půry

na pomoc obětem trestné činnosti na účet soudu, zkoumá soud při rozhodování o osvědčení takového odsouzeného splnění všech shora specifikovaných podmínek.¹⁶

Do účinnosti novely trestního zákoníku č. 390/2012 soud v podstatě nemohl, pokud odsouzený porušil podmínky podmíněného propuštění, rozhodnout jinak, než že odsouzenému nařídil výkon zbytku trestu. Tato právní úprava se ukázala v některých případech jako nepřiměřeně tvrdá a přísná, a proto došlo ke změně, kterou lze považovat jednoznačně za pozitivní ve vztahu k odsouzeným a která dává soudu možnost obdobně jako u podmíněně odsouzených, aby soud i v případě, že odsouzený zavdává příčinu k nařízení výkonu zbytku trestu, nerozhodl tímto způsobem a dal odsouzenému ještě šanci. Soud v takovém případě, dospěje-li k závěru, že si odsouzený takovýto postup zaslouží, může volit jednu ze tří následujících možností.

- 1) Neuběhla-li odsouzenému zcela zkušební doba a nebyl-li při podmíněném propuštění na jeho chování vysloven dohled, může tento dohled dodatečně uložit
- 2) Může prodloužit zkušební dobu nikoliv však o více než dvě léta s tím, že nesmí prodloužit zákonem stanovené maximální délky zkušební doby stanovené v ustanovení § 89 odst. 1 trestního zákoníku (tři léta u přečinů a sedm let u zločinů), a to pouze v případě, že nebyla v původním rozhodnutí již stanovená maximální výměra zkušební doby, neboť ustanovení § 91 odst. 1 písm. b) trestního zákoníku výslovně zakazuje, aby soud překročil maximální výměru zkušební doby uvedenou v § 89 odst. 1 trestního zákoníku,
- 3) další z možností soudu je uložit odsouzenému navíc další dosud neuložená přiměřená omezení a přiměřené povinnosti uvedené v § 48 odst. 4 trestního zákoníku směřující k tomu, aby odsouzený vedl řádný život.

Vzhledem k tomu, že shora naznačené možnosti umožňující soudu postupovat jiným způsobem, než nařídít odsouzenému výkon zbytku trestu, jsou v ustanovení § 91 odst. 1 tr. zákoníku vymezeny

¹⁶ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 953 - Půry

alternativně, může soud rozhodnout o současném uložení probačního dohledu v kombinaci s prodloužením zkušební doby a případně i se stanovením přiměřených povinností a omezení. Shora uvedené alternativy tak lze kombinovat a uložit jich i více vedle sebe.

V případě, že odsouzený způsobem, jakým porušil podmíněné propuštění, neumožňuje, neboť závažnost, jakou odsouzený podmínky podmíněného propuštění porušil, je na tolik vysoká, že nelze postupovat dle jedné ze tří shora naznačených možností, rozhodne soud o tom, že odsouzený zbytek trestu vykoná. V případě, že se podmíněně propuštěný ve zkušební době osvědčí, nemusí už nikdy zbytek trestu vykonat, neboť je mu prominut, a má se za to, že jeho trest byl vykonán dnem, kdy byl podmíněně propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody, což má nepochybně vliv. Tato skutečnost je pro odsouzeného významná a příznivá z hlediska budoucího rozhodnutí o zahlazení odsouzení § 105 a následující tr. zákoníku¹⁷. Nastane-li opačná skutečnost, že se podmíněně propuštěný neosvědčí, je mu nařízen výkon zbytku trestu.

Institut podmíněného propuštění má nepochybně v trestním právu své významné místo, neboť je zcela jednoznačně motivačním prvkem pro odsouzené, aby se svým chováním ve výkonu trestu snažili vytvořit podmínky pro případné budoucí podmíněné propuštění. Na druhé straně, ze svých praktických zkušeností získaných při násleších u veřejných zasedání ve věcech podmíněného propuštění vím, že odsouzení mnohdy zcela nekriticky nahlízejí na svou trestní minulost a vehementně se domáhají podmíněného propuštění, pokud mají ve věznici vytvořeny podmínky a jsou zde kladně hodnoceni, aniž by reálně zhodnotili svou předchozí trestnou činnost, opakovanou recidivu a mnohdy za situace, kdy na svobodě nemají vytvořeno jakékoliv rodinné a sociální zázemí. Byť to mnohdy ani sami odsouzení, a v některých ani laická veřejnost, nejsou schopni pochopit, je zřejmé že v případě odsouzených, kteří vykonávají již několikátý trest odnětí svobody a jsou zcela zjevně navyklí na prostředí věznice, soud může stěžejně k jejich podmíněnému propuštění. Takovíto odsouzení se zpravidla trestné činnosti dopouštějí nedlouho po výkonu jiného trestu odnětí svobody. V takovém případě soud

¹⁷ „Smyslem a podstatou zahlazení odsouzení je odstranění nepříznivých důsledků odsouzení, a to buď přímo na základě skutečností předpokládaných zákonem, nebo na základě rozhodnutí soudu.“ V případě, že došlo k zahlazení odsouzení hledí se pak na pachatele **jako by nebyl odsouzen**. – Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 4. Vydání. Praha: Leges, 2014, s. 481

může jen velmi těžko uzavřít, že se ve výkonu trestu polepšili za situace, kdy se u nich předchozí i nepodmíněné tresty odnětí svobody zcela zjevně mijely účinkem.

Vychází se zde ze základní myšlenky, že proces nápravy odsouzeného může postupovat rychleji, než soudce při ukládání trestu předpokládal, a je tedy zbytečné prodlužovat pobyt odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody v případě, že se odsouzený napravil natolik, že nepředstavuje nebezpečí pro společnost.¹⁸ Až během podmíněného propuštění je dána odsouzenému možnost, aby naplno ukázal, do jaké míry jsou účinné vězeňské metody zacházení, a zdali kratší výměra trestu je pro ochranu společnosti dostačující.¹⁹

Podmíněné propuštění má odsouzeného motivovat k tomu, aby sám ve svém vlastním zájmu dosáhl a prokázal polepšení, za což může být umožněno opustit brány věznice před vykonáním celkové výměry trestu, který mu byl soudem uložen. Dovolím si vyslovit osobní názor, že jde o princip: „něco za něco“. V případě, že odsouzený prokáže sebereflexi, přistoupí řádně k plnění svých povinností ve výkonu trestu, má šanci na zkrácení trestu; když tedy odsouzený prokáže seberealizaci a polepší se, je mu za to na oplátku zkrácen trest. Dle názoru prof. Válkové²⁰, s nímž se zcela neztotožňuji je třeba na podmíněné propuštění odsouzeného z výkonu trestu odnětí svobody nahlížet nikoliv jako na dobrodiní učiněné pro odsouzeného, nýbrž jako na významný resocializační a výchovný prostředek, jehož účelem je na pachatele trestného činu působit v jiných podmínkách, tedy na svobodě. Dle mého názoru se jedná o velmi významný institut umožňující udržet kázeň, řád a disciplínu ve výkonu trestu bez nutnosti použití důrazných donucovacích prostředků.

Pouze na okraj si trůufám tvrdit, že současná právní úprava podmíněného propuštění je příliš benevolentní, zejména možnost podmíněného propuštění osob odsouzených za zločin, což může být odsouzení až k trestu odnětí svobody ve výměře nižší než deset let, byť se to týká pouze prvotrestaných, tak se sem řadí např. zločiny

¹⁸ Odřich Suchý podmíněné propuštění a postpenitenciární péče 1970 str. 5.

¹⁹ ROZUM, Jan a kol. Institut dohledu u podmíněného propuštění. závěrečná zpráva z výkonu. I. vydání Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. s. 9.

²⁰ ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena, K podmíněnému propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, Trestněprávní revue 11-12/2011. s. 249.

vraždy novorozeného dítěte matkou podle § 142 TrZ, mučení a jiné nelidské a kruté zacházení podle § 149 odst. 1, 2 TrZ, nedovolené přerušování těhotenství bez souhlasu těhotné ženy podle § 159 odst. TrZ, neoprávněné odebrání tkání a orgánů podle § 164 odst. 1 TrZ, zbavení osobní svobody podle § 170 odst. 1 TrZ, vydírání podle § 175 odst. 1, 2 TrZ a mnoho dalších zločinů.²¹ Takto se mohou dostat předčasně na svobodu i pachatelé velmi závažných trestných činů, aniž by dle mého názoru vykonali podstatnou část trestu, která dle mého uvážení činí alespoň jednu polovinu trestu odnětí svobody. V této souvislosti si dovoluji tvrdit, že některé přijaté novelizace trestního zákoníku byly učiněny zcela záměrně a jednoznačně ve snaze snížit počet osob ve výkonu trestu odnětí svobody, aniž by zákonodárce domýšlel evidentní negativní dopady takového opatření, kterými jsou zejména výrazné riziko recidivy takovýchto podmíněně propuštěných.

Pokud se odsouzený řádně chová během celé zkušební doby, teprve po jejím uplynutí může soud rozhodnout o tom, že se ve zkušební době podmíněného propuštění osvědčil. Rozhodnutí o tom, že se zbytek trestu vykoná, stejně jako rozhodnutí o prodloužení zkušební doby, uložení dalších omezení nebo povinností, případně uložení dohledu, může soud učinit kdykoliv během zkušební doby podmíněného propuštění. Naopak, jak jsem již konstatoval výše, o osvědčení odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění může soudu rozhodnout pouze po uplynutí zkušební doby, nikdy dříve. Zákonným důsledkem rozhodnutí o tom, že se odsouzený ve zkušební době podmíněného propuštění osvědčil, je skutečnost, že se na odsouzeného hledí jakoby trest vykonal dnem, kdy byl z výkonu trestu odnětí svobody podmíněného propuštěn.

2.2 Obecné podmínky pro podmíněné propuštění

K rozhodnutí soudu o podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, je třeba splnění podmínek vymezených v § 88 trestního zákoníku. Uvedené podmínky jsou zde definovány obligatorně, následujícím způsobem: 1) výkonem zákonem stanovené části trestu 1a) u odsouzených, kteří žádají o podmíněné propuštění podle § 88 odst. 2

²¹ ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena, K podmíněnému propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, *Trestněprávní revue* 11-12/2011. s. 254.

trestního zákoníku, je třeba vykonat zákonem blíže neurčenou část trestu, tzn. odsouzený musí odpykat alespoň určitý díl uloženého trestu, byť by jej odpykal vazbou, což zákonem výslovně nevylučuje. Tuto problematiku řeší rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR sp. zn. 1 To 18/83²². Tato podmínka může být splněna pouze v případě, že je odpykaná vazba odsouzenému do výkonu trestu odnětí svobody započtena v souladu s ustanovením § 92, 93 trestního zákoníku. 2) prokázání polepšení po právní moci rozsudku, zejména ve výkonu trestu odnětí svobody. Byť zákonem výslovně neuvádí, jak má odsouzený prokázat polepšení, pouze alternativně naznačuje, že toto polepšení ovšem až ve výkonu trestu odnětí svobody prokáže svým chováním a plněním povinností; je třeba uzavřít, že takovéto polepšení odsouzený prokáže např. náhradou způsobené škody, omluvou poškozenému, úhradou nákladů trestního řízení, vedením řádného života, popřípadě jiným vhodným způsobem prokazujícím, že si z uloženého trestu vzal ponaučení, mimo jiné též tím, že se do nástupu výkonu trestu odnětí svobody nedopustí žádné trestné činnosti. 3) předpoklad vedení řádného života, tato podmínka, byť ji zákonem blíže nespecifikuje, je posuzována nejen z toho, jak se odsouzený staví k trestné činnosti, za níž je ve výkonu trestu odnětí svobody, k odčinění následků trestní činnosti, ale především je třeba zkoumat, zda odsouzený v minulosti dokázal po určitou dobu vést řádný život a zda má reálné podmínky pro to, aby jej vedl i v budoucnu. K tomu je nutné důkladně zkoumat jaké má odsouzený sociální a rodinné vazby, zda se má možnost vrátit „do života“, zda má podporu rodiny či jiných blízkých osob a případně jiné akceptovatelné zázemí, stabilní rodinné zázemí, zajištěné zaměstnání.

2.2.1 Vykonání určité části trestu

První obligatorní podmínkou, která je nezbytnou pro podmíněné propuštění odsouzeného z výkonu trestu odnětí svobody je, aby odsouzený vykonal určitou část uloženého nebo podle rozhodnutí Prezidenta České republiky zmírněného trestu odnětí svobody. Trestní zákon vymezil pro podmíněné propuštění obligatorní část trestu, kterou odsouzený musí vykonat, aby mohl být z výkonu trestu odnětí svobody podmíněně propuštěn třemi způsoby.

²² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR sp. zn. 1 To 18/83 ze dne 6.5.1983

- 1) odsouzený, který vykonal více než jednu polovinu uloženého nebo prezidentem republiky zmírněného trestu odnětí svobody,
- 2) další skupinou odsouzených, oprávněných žádat o podmíněné propuštění jsou ti odsouzení, kteří vykonali alespoň dvě třetiny uloženého trestu odnětí svobody v případě, že byli odsouzeni za trestné činy specifikované v § 88 odst. 4 trestního zákoníku.
- 3) třetí kategorie se týká odsouzených k výjimečnému trestu odnětí svobody na doživotí, kde je zákonná doba odpykaného trestu pro podmíněné propuštění ustanovená výkonem nejméně dvaceti let uloženého trestu se zpřísněním, které je dáno soudu dle § 29 odst. 1 věta třetí trestního zákona.²³

Při přijetí nového trestního zákoníku byla převzata stávající právní úprava, ovšem s reakcí na novou kategorizaci trestných činů, a samozřejmě odpadl pojem zvlášť nebezpečné recidivy, která byla nahrazena možností mimořádného zvýšení trestu odnětí svobody podle § 59 trestního zákoníku, což se však, a zde si dovoluji konstatovat, že bohužel, do ustanovení § 88 odst. 4 trestního zákoníku nepromítlo. Nově zavedená čtvrtá kategorie nám tedy stanovila, že podle ustanovení § 88 odst. 2 může být odsouzený za přečin propuštěn ještě předtím, než vykonal polovinu trestu odnětí svobody.

Trestní zákoník, což už jsem opakovaně konstatoval výše, dle mého názoru velmi zmírnil podmínky pro podmíněné propuštění, které novela č. 390/2012 Sb., (zmíněna v kapitole 1.4), ještě více zmírnila, již tak velmi benevolentní podmínky pro podmíněné propuštění. Podle ustanovení § 88 odst. 1 písm. b) trestního zákoníku nyní může být odsouzený podmíněně propuštěn po vykonání jedné třetiny výkonu trestu. Zde je nutné uvést, že odsouzený, aby mohl být podmíněně propuštěn, musí splňovat podmínku, že dosud ještě nebyl ve výkonu trestu odnětí svobody, tedy že je prvotrestaný (tím myslím, že dosud nebyl pravomocně odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody). Výše citovaná novela upravila v ustanovení § 88 odst. 2 trestního zákoníku, také další možnost, aby odsouzený za přečin byl podmíněně propuštěn i před výkonem zákonem požadované části trestu, tedy před výkonem

²³ KOCINA, Jan, Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, Bulletin Advokacie č. 12/2012. s. 25.

poloviny, respektive jedné třetiny trestu. Jak již bylo zmíněno výše, o takové žádosti nebo návrhu ředitele rozhoduje soud pouze v případě, že z návrhu ředitele nebo jeho připojení k žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění vyplývá stanovisko, že odsouzený prokázal svým vzorným chováním a plněním svých povinností, že dalšího výkonu trestu není třeba. V tomto případě je velmi ztížena možnost soudu takové žádosti nebo návrhu nevyhovět, neboť soud tak může učinit pouze v případě, že je zjevné, že by odsouzený po propuštění na svobodu nevedl řádný život; zde je třeba zmínit zásadní rozdíl mezi ustanovením § 88 odst. 1 trestního zákoníku, z něhož vyplývá, že odsouzeného soud nepropustí, pokud se od něho nemůže očekávat, že po podmíněném propuštění povede na svobodě řádný život, zatímco v případě podmíněného propuštění odsouzeného dle ustanovení § 88 odst. 2 trestního zákoníku musí být zjevné, že odsouzený na svobodě nepovede řádný život. Je tedy naprosto zřejmé, že předpoklad vedení řádného života na svobodě po podmíněném propuštění musí být u odsouzeného zcela evidentní, a podmínky pro podmíněné propuštění odsouzeného podle ustanovení § 88 odst. 2 trestního zákoníku jsou naprosto zřetelně přísnější.

Zde bych dodal, že byť o tom výslovně trestní zákoník nehovoří, lze se důvodně domnívat, že tento postup bude velmi výjimečný a bude téměř výhradně pro na odsouzené bez tzv. trestní minulosti, tedy takové, kteří nebyli dosud soudně trestáni. Jako vhodný se mi jeví tento postup u odsouzených za bagatelní delikty, jako například přečiny maření výkonu úředního rozhodnutí vykázaní podle § 337 odst. 1 TrZ, či zanedbávání povinné výživy podle § 196 TrZ, případně za nedbalostní přečiny.

Dle mého názoru se zákonem požadovaná délka trestu v podobě jedné třetiny v případě zločinů nejeví jako příliš vhodná, neboť umožňuje a bude umožňovat podmíněné propuštění i u odsouzených za poměrně závažné a nebezpečné trestné činy, mezi které patří např. podle § 159 trestního zákoníku nedovolené přerušování těhotenství bez souhlasu těhotné ženy, neboť tento trestný čin ostatně jako i další obdobné stejně

závažné trestné činy. V tomto jsem tedy za jedno s prof. Šámalem a prof. Válkovou, neboť mají ve svém článku stejné stanovisko.²⁴

Pouze na okraj si dovoluji připojit poznámku týkající se nikoliv právní úpravy podmíněného propuštění, ale možnosti soudu uložit nepodmíněný trest odnětí svobody. Původní právní úprava v trestním zákoně zpříšňovala možnost uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody pouze u trestných činů, u nichž horní hranice trestní sazby nepřevyšovala tři léta, dle trestního zákoníku byla tato hranice posunuta na pět let a zvláště byl taxativně vymezen trestný čin povinné výživy podle § 196 odst. 1,2 trestního zákoníku, u něhož je uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody ještě více zpřísněno tím, že jej lze uložit pouze v případě, že není naděje, že by pachatele bylo možné napravit jiným trestem. Z uvedeného je zcela zřejmá snaha zákonodárce minimalizovat možnost odsouzení takovýchto pachatelů k nepodmíněným trestům odnětí svobody, což zcela zjevně navazuje na shora opakovaně zmiňovanou snahu o výrazné snížení počtu osob ve výkonu trestu odnětí svobody.

V tomto směru je třeba samozřejmě konstatovat, že Česká republika zaujímá poměrně nelichotivé postavení v počtu osob ve výkonu trestu v přepočtu na počet obyvatel. Na druhé straně však rozhodně nelze souhlasit s tím, aby se veškerá opatření věnovala pouze účelovému snížení počtu osob ve výkonu trestu odnětí svobody bez návaznosti na jejich resocializaci, neboť bez účinné resocializace se výrazně zvyšuje riziko návratu těchto osob do výkonu trestu. Zde si dovoluji připojit osobní zkušenost z jednání, kterého jsem se účastnil u nejmenovaného okresního soudu, kde odsouzený „výslovně“ prosil soudce o uložení přísnějšího nepodmíněného trestu jenom proto, aby byl propuštěn z výkonu trestu v době, kdy bude mít šanci získat zaměstnání (jarní a letní měsíce). Je tedy zjevné, že řada odsouzených, a to je dle mého názoru velmi smutné a alarmující, zažívá ve výkonu trestu odnětí svobody lepší životní podmínky a lepší životní úroveň, než by byli schopni dosáhnout na svobodě.

Dle mého názoru není možné distancovat se od práva na přiměřený postih odsouzených za protiprávní jednání pouze proto, že stát nemá dostatečné prostředky na

²⁴ ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena, K podmíněnému propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, Trestněprávní revue 11-12/2011. s. 249.

jejich potrestání. Byť chápu, že mnohdy jsou ve výkonu trestu odsouzeni za bagatelní delikty, nelze přehlédnout, že se ve valné většině případů jedná o mnohonásobné recidivisty, u nichž se veškeré předchozí alternativní tresty zcela zjevně minuly účinkem, a v takovém případě je naprosto nezbytné, aby stát zajistil odpovídající podmínky pro výkon trestu takových odsouzených a především zajistil následně možnost, aby se vrátili zpět do řádného života, měli možnost si zajistit odpovídající bydlení a šanci nalézt zaměstnání.

Jednou ze základních změn, kterou považuji za velmi pozitivní ve stávající právní úpravě je přijetí zákona č. 45/2013 o obětech trestných činů; dle mého názoru by jedním ze základních principů nápravy pachatele mělo být jeho vyrovnání se s obětí trestného činu, samozřejmě za předpokladu, že oběť má o toto vyrovnání zájem a dle mého názoru i vstřícný postoj odsouzeného k odčinění následků trestné činnosti, především vyrovnání se s osobou poškozeného oběti, je jedním z kritérií pro případné podmíněné propuštění viz. § 88 odst. 3 trestního zákoníku.

V obecné rovině mohu konstatovat, že zcela zjevná snaha zákonodárce po zmírnění podmínek podmíněného propuštění vedená snahou po snížení počtu osob ve výkonu trestu odnětí svobody nenašla kýženého účinku, bohužel je třeba konstatovat, že v případě podmíněného propuštění není v současné době příliš propracován systém začlenění podmíněně propuštěných do společnosti. Již s pohledem na počty nezaměstnaných je zjevné, že pro mnoho odsouzených bude velmi náročné, mnohdy nemožné, zajistit si zaměstnání. V případě, že podmíněně propuštěný nemá adekvátní podporu rodiny, je proces jeho resocializace velmi ztížený, u vícenásobných recidivistů bez sociálního zázemí téměř nemožný. V tomto směru jsou veškeré aktivity zákonodárců směřující k rozšíření podmínek pro podmíněné propuštění odsouzených v podstatě zbytečné za situace, kdy jim není nabídnuta adekvátní možnost řádného začlenění do běžného života.

V této souvislosti je třeba se rovněž zabývat z hlediska časové působnosti trestního zákoníku tím, zda se na odsouzeného za trestný čin původně uvedený v § 62 odst. 1 trestního zákoníku uplatní ustanovení § 88 odst. 4 trestního zákoníku, byť byl odsouzen za trestný čin, který v taxativním výčtu shora citovaného zákonného ustanovení není uveden, zde odkazuji na rozhodnutí Krajského soudu v Hradci

Králové²⁵ 10 TO 170/2010, z něhož jednoznačně vyplývá, že v případě takového odsouzeného se omezující podmínka uvedená v § 88 odst. 4 trestního zákoníku neuplatní. V případě rozhodování o žádosti o podmíněné propuštění takového odsouzeného se použije právní úprava účinná v době rozhodování o podmíněném propuštění. Nejvyšší soud české republiky 4 TZ 67/2010²⁶.

V případě, že odsouzený vykonává postupně více nepodmíněných trestů odnětí svobody, u nichž jsou zákonem stanoveny různé lhůty pro podmíněné propuštění (například trest odnětí svobody v trvání 12 měsíců uložený odsouzenému za přečin a trest odnětí svobody v trvání 10 roků uložený odsouzenému za zločin loupeže podle § 173 odst. 3 trestního zákoníku), takto postupně uložené tresty odnětí svobody v souladu s ustanovením § 77 zákona o výkonu trestu odnětí svobody č. 169/1999 Sb., považují za trest jediný. Z dikce uvedeného zákonného ustanovení je tedy zřejmé, že v případě výkonu několika postupně uložených nepodmíněných trestů odnětí svobody se celková zákonná doba, kterou odsouzený musí vykonat, aby mohl být z výkonu trestu podmíněně propuštěn, řídí trestem nejpřísnějším.

2.2.2 Polepšení odsouzeného

Druhou obligatorní podmínkou nezbytnou pro podmíněné propuštění odsouzeného z výkonu trestu odnětí svobody je dle § 88 odst. 1 trestního zákoníku prokázané polepšení odsouzeného. V pojmu polepšení se projevuje výchovný účel trestu. „*Mělo by dojít k vývojovému procesu vnitřní přeměny odsouzeného.*“²⁷ Polepšení také můžeme definovat dle nálezu Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 56/05, jako odstranění charakterových vlastností odsouzeného, jenž vedly ke spáchání trestné činnosti.²⁸ Odsouzený musí změny ve svém chování vykazovat navenek, ale je zde zcela nutné posoudit, zda odsouzený tyto změny v chování projevuje skutečně nebo pouze

²⁵ Rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové sp. zn. 10 TO 170/2010 ze dne 3.3.2010

²⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 4 Tz 67/2010 ze dne 21.12.2010

²⁷ ŠÁMAL, P. – PŮRY, F. – RIZMAN, S.: Trestní zákoník Komentář I. vydání, Praha, C. H. Beck 2009, str. 957.

²⁸ Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 56/05 ze dne 12.4.2005

účelně, aby dosáhl dříve propuštění na svobodu, či zda se pouze přizpůsobuje vězeňskému prostředí (zpravidla za situace, je-li na ně již z dřívějších trestů dostatečně adaptován). V této souvislosti si dovoluji zmínit nález Ústavního soudu číslo III. ÚS 1735/10²⁹ vztahující se k podmíněnému propuštění. Z uvedeného rozhodnutí vyplývá jednoznačně (v souladu se zákazem dvojího přičítání), že závažnost trestné činnosti ani výměra trestu, za níž je odsouzený ve výkonu trestu odnětí svobody, nemůže být odsouzenému znovu přičítána jako skutečnost bránící jeho podmíněnému propuštění. V této souvislosti je třeba konstatovat, že sama závažnost trestné činnosti odsouzeného a její společenská škodlivost (dříve nebezpečnost trestného činu je soudem prvního stupně akcentována při rozhodnutí o výměře trestu, a tudíž naprosto jednoznačně nemůže být znovu zohledněna při rozhodování o podmíněném propuštění, a to i v případech, že by trestná činnost odsouzeného byla velmi nebezpečná).

Uvedl bych zde, že při rozhodování o podmíněném propuštění nelze odsouzenému přičítat závažnost trestné činnosti jako skutečnost, pro níž jej nelze podmíněně propustit z výkonu trestu, stejně tak jako samotná výměra trestu, byť by byla sebepřísnější, nemůže být sama o sobě důvodem negativního rozhodnutí o podmíněném propuštění, neboť by se jednalo o dvojí přičítání téhož následku. Závažnost trestné činnosti posoudil soud prvního stupně a zohlednil ji při stanovení výměry trestu, a tudíž nelze tuto skutečnost přičítat odsouzenému znovu. Soud má tedy zohledňovat přeměnu pachatele, ale já se domnívám, že soud by měl přece jen zohledňovat i dřívější skutečnosti, neboť člověk se nezmění ze dne na den, ale postupem času.

Podle dřívější právní úpravy měl soud přihlížet jen k chování a plnění povinností ve výkonu trestu. V současné době soud přihlíží už i k době, kdy nabyl právní moci rozsudek, který odsoudil pachatele trestného činu. Nyní soud zkoumá období, kdy je pachatel již odsouzen, ale ještě není výkonu trestu odnětí svobody, tedy jak se chová už předtím, než nastoupí do výkonu trestu. Zohledňuje, jestli včas nastoupil do výkonu trestu, nebo projevil lítost vůči oběti trestného činu. Polepšení se prokáže, i jestli plnil

²⁹ Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1735/10 ze dne 12.5.2011

řádně povinnosti, které mu plynou z právních předpisů, jako je náhrada škody, nebo plnění vyživovací povinnosti, či vydání bezdůvodného obohacení.³⁰

O polepšení odsouzeného bude dále svědčit, zdali ve výkonu trestu dodržoval vnitřní řád věznice, zda vycházel s příslušníky vězeňské služby a poslouchal a plnil jejich pokyny. O to, zda se chování odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody polepšilo, budou svědčit kázeňské odměny a kázeňské tresty, jenž jsou součástí spisu vedeného pro konkrétní osobu odsouzeného. Kritériem bude množství případných kázeňských odměn nebo trestů, které odsouzený ve výkonu trestu obdržel. V případě, že má během rozhodování o podmíněném propuštění odsouzený ve svém osobním spisu vězněného kázeňské tresty; tak soud v takovém případě zpravidla nerozhoduje pro odsouzeného příznivě. Naopak je nutné říci, že k podmíněnému propuštění nestačí pouze nemít v osobním spise kázeňské tresty, je zde nutné prokazatelné polepšení odsouzeného, která je znatelná navenek.

Úvaha soudu, zda odsouzený ve výkonu trestu odnětí svobody prokázal polepšení, je pro soud velmi obtížná. Zde soud vychází vždy z hodnotícího stanoviska komise ředitele věznice. Odsouzený během výkonu trestu má možnost absolvovat řadu převýchovných programů, účastnit se množství zájmových aktivit, také absolvovat pohovory se speciálním pedagogem a psychologem, a teprve na základě takto zpracovaného stanoviska přistoupí před soud s žádostí o podmíněné propuštění.

Kladu si otázku, zda soudce, který ví, jaký spáchal odsouzený trestní čin a případně, že už by dříve výkonu trestu, tak že k tomu nepřihlédne, byť má být nestranný. Zde si dovolím znovu citovat náleží Ústavního soudu číslo III. ÚS 1735/10³¹ zabývající se zákazem tzv. dvojího přičítání, jenž soudu rozhodujícím o podmíněném propuštění výslovně zakazuje přičítat k tíži odsouzeného okolnosti, které byly důvodem pro stanovení výměry trestu, který odsouzený ve věznici vykonává.

Soudce Vicherek (soudce Okresního soudu Ostrava) poukazuje na to, že v případě přečinů může být u odsouzeného rozhodováno již po výkonu jedné třetiny

³⁰ ŠÁMAL, P. – PŮRY, F. – RIZMAN, S.: Trestní zákoník Komentář I. vydání, Praha, C. H. Beck 2009, str. 957

³¹ Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1735/10 ze dne 12.5.2011

trestu, tak zda je jedna třetina dostačující pro nápravu a polepšení pachatele.³² K tomu bych dodal, že samotné polepšení a převýchova pachatele bude závislá zejména na jeho osobě, jaký bude mít k výkonu trestu přístup.

2.2.3 Řádný život nebo přijetí záruky za dovršení nápravy

Splnění zákonné podmínky v podobě reálného předpokladu vedení řádného života na svobodě, soud přezkoumává s přihlédnutím k tomu, zda odsouzený byl či nebyl v minulosti soudně trestán, a pokud byl, tak je třeba zjistit, zda byl odsouzen za obdobnou trestnou činnost, jaký trest mu byl uložen, a kdy jej případně vykonal, zda má rodinné a sociální zázemí, a jakým způsobem tyto skutečnosti prokazuje.

Soud samozřejmě není schopen předem zcela jasně určit to, jakým způsobem se bude odsouzený na svobodě chovat v případě podmíněného propuštění. Na druhé straně mu zákon výslovně ukládá povinnost přezkoumat, zda se u odsouzeného dá v případě podmíněného propuštění reálně očekávat, že na svobodě povede řádný život. Tato podmínka je vázána především na případné riziko recidivy odsouzeného ve vztahu k trestné činnosti. Bude samozřejmě záležet na konkrétním případě, avšak obecně lze říci, že závažnost trestné činnosti a trestní minulost odsouzeného, jsou rozhodujícími kritérii pro posouzení případné recidivy odsouzeného. Toto kritérium bude soud zkoumat na základě skutečností zjištěných z předchozího způsobu života odsouzeného, tedy z toho jak se choval před spácháním trestné činnosti, zda vedl řádný život, zda nastoupil do výkonu trestu odnětí svobody dobrovolně, zda a jakým způsobem odčinil následky trestné činnosti, zda má zajištěno rodinné a sociální zázemí a řádný zdroj obživy. Teprve po zhodnocení těchto kritérií může soud dospět k závěru, že od odsouzeného je možné očekávat, že při podmíněném propuštění povede řádný život.

Pokud soud neshledá, že odsouzený tuto podmínku splňuje, nemusí to automaticky znamenat zamítnutí jeho žádosti, neboť v takovém případě může postupovat podle § 88 odst. 1 tr. zákoníku stejně, přijme-li záruku za dovršení nápravy odsouzeného. Subjekty, které mohou takovou záruku za dovršení nápravy odsouzeného

³² Vicherek, Roman. Předčasné podmíněné propuštění dle § 88 odst. 2 tr. zákoníku a prvotní praktické postřehy z praxe. Trestní právo, 2012, č. 1, s. 18

poskytnou jsou „odborové a jiné společenské organizace, pracovní kolektivy a církve s výjimkou politických stran a politických hnutí.“³³

Byť jsem se v rámci opakovaných návštěv a náslechlů v jednacích síních u okresního soudu v Příbrami s tímto institutem nesetkal, musím říci, že zákon dává odsouzeným možnost, i v případě, že není zcela naplněn předpoklad vedení řádného života, aby byli z výkonu trestu odnětí svobody podmíněně propuštěni; přijme-li soud záruku za dovršení jejich nápravy, musím objektivně říci, a to jsem se dotazoval i na jiných soudech rozhodujících o podmíněném propuštění, že tento postup je v současné době velmi výjimečný.

2.3 Zvláštní podmínky pro podmíněné propuštění

Tyto podmínky se týkají výhradně odsouzených za zločin a jsou specifikovány v ustanovení § 88 odst. 3) tr. zákoníku, a jež jsem si pro účely této práce dovolil označit jako zvláštní podmínky podmíněného propuštění. Je tedy zřejmé, že do těchto podmínek patří to, zda odsouzený včas nastoupil do výkonu trestu odnětí svobody. Při ověření, zda odsouzený splňuje tuto podmínku, soud zjišťuje, zda odsouzený respektoval výzvu soudu k nástupu do výkonu trestu, či zda musel být do výkonu trestu odnětí svobody dodán. Není-li odsouzený stíhán vazebně (v takovém případě ihned po právní moci rozsudku je odsouzený převeden z výkonu vazby do výkonu trestu, což fakticky znamená, že se vůbec nedostane na svobodu a zůstává nadále ve věznici pouze v jiném právním režimu), pak soud po právní moci odsuzujícího rozsudku zasílá odsouzenému výzvu k nástupu do výkonu trestu odnětí svobody. S výjimkou případů, kdy z konkrétních skutečností je zřejmé, že odsouzený uprchne, bude se skrývat nebo je jeho pobyt na svobodě nebezpečný. V takovém případě může rozhodnout o nařízení výkonu trestu předseda senátu odvolacího soudu. Zvolí-li soud takový postup, odsouzenému se pak výzva k nástupu trestu odnětí svobody nezasílá a je mu ihned po vyhlášení rozhodnutí odvolacího soudu výkon trestu odnětí svobody nařízen a odsouzený eskortován k výkonu trestu odnětí svobody do věznice. Standartní postup je však

³³ Jelínek, J. a kol.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 1. Vydání. Praha: Leges 312,

takový, že po právní moci rozsudku soud prvního stupně zasílá odsouzenému výzvu k nástupu trestu. Kritériem k němuž soud přihlíží při žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění, v případě odsouzeného za zločin (jaké trestné činy jsou považovány je specifikováno shora), je to, zda odsouzený nastoupil do výkonu trestu odnětí svobody dobrovolně. Původně toto kritérium přezkoumával soud u všech odsouzených bez ohledu na to, jakého protiprávního jednání se dopustili; tato právní úprava trestního zákoníku byla však novelizována a s účinností zákona č. 390/2012 sb., kterým byl změněn trestní zákoník se tato podmínka vztahuje pouze na osoby odsouzené pouze za zločin. Respektuje-li odsouzený takovou výzvu, v případě osoby za zločin jde o kritérium, které soud zohledňuje při rozhodování o podmíněném propuštění. Pokud odsouzený takovou výzvu neakceptuje, do výkonu trestu odnětí svobody dobrovolně nenastoupí, požádá soudu Policii České republiky o předvedení odsouzeného do výkonu trestu odnětí svobody. Není-li toto předvedení úspěšné, požádá soud policii, aby vypátrala pobyt odsouzeného, v krajním případě soud přistoupí k vydání zatýkacího rozkazu nebo evropského zatýkacího rozkazu. K tomu soud přistoupí v případech, kdy je zřejmé, že se odsouzený zdržuje mimo území České republiky. Tato podmínka včasného nástupu do výkonu trestu odnětí svobody se ovšem týká pouze pachatelů závažnějších trestných činů, u přečinů tato podmínky zohledňována není (byť původně zohledňována byla, změnu v tomto ohledu přinesla novela č. 390/2012 Sb).

Zvláštní podmínky pro podmíněné propuštění je částečná nebo úplná náhrada či jiné odčinění škody, nebo jiné újmy způsobené trestným činem, případně vydání bezdůvodného obohacení trestným činem získaného.

Zvláštní podmínkou, která se vztahuje k odsouzeným, jimž bylo uloženo ochranné léčení, je jejich přístup k výkonu tohoto léčení, které vykonávali buď před nástupem do výkonu trestu, nebo během jeho výkonu. V současné době je možné toto léčení vykonávat jen v některých věznicích.

3 Řízení o podmíněném propuštění

Řízení o podmíněném propuštění je upraveno v zákoně č. 141/1961 Sb., trestní řád, v ustanoveních § 331 – 333a trestního řádu. Trestní řád byl i v těchto ustanoveních několikrát novelizován. Řízení o podmíněném propuštění je upraveno dle shora citovaných ustanovení trestního řádu a specifikuje postup soudu od podání návrhu, žádosti o podmíněné propuštění do rozhodnutí o osvědčení odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění, nebo nařízení výkonu zbytku trestu a rozhodnutí o ponechání podmíněného propuštění v platnosti.

3.1 Osoby oprávněné podat návrh, žádost o podmíněné propuštění

Jediným subjektem, oprávněným rozhodnout o podmíněném propuštění odsouzeného z trestu odnětí svobody, je soud. Soud ve věci rozhoduje buď o žádosti odsouzeného o podmíněném propuštění, nebo návrhu státního zástupce, ředitele věznice, případně zájmového sdružení či z úřední povinnosti. V této souvislosti si dovoluji podotknout, že jiné osoby, než jsem shora uvedl, nejsou k podání žádosti o podmíněném propuštění ex lege oprávněny. Podá-li žádost o podmíněném propuštění neoprávněná osoba, soud v takovém případě o žádosti nerozhoduje, pouze ji neoprávněné osobě vrátí s přípisem, že k podání žádosti není oprávněna.

Aktivní legitimace k podání žádosti o podmíněném propuštění je tedy ze zákona dána odsouzenému, zájmovému sdružení k podání návrhu, pak řediteli věznice a státnímu zástupci.

V rámci úřední činnosti může soud zahájit řízení o podmíněném propuštění ex officio, avšak se lze důvodně domnívat, a to i po absolvované stáži u Okresního soudu v Příbrami, že tento postup bude zcela výjimečný z toho důvodu, že soud si nemá jak ověřit, že je to důvodné.

Shora jsem již uvedl, že rodinní příslušníci nejsou subjekty oprávněnými k podání návrhu ani žádosti na podmíněné propuštění odsouzeného, a v případě, je-li takový návrh k soudu podán, soud vyrozumí neoprávněného žadatele o tom, že k podání žádosti není oprávněn a vyzve odsouzeného, zda se k takovéto neoprávněné žádosti

připojí; pokud ano teprve poté je žádost zapsána do příslušného rejstříku a považuje se za žádost podanou samotným odsouzeným. V případě kdy se odsouzený k takovéto žádosti nepřipojí, soud o ní nerozhoduje, neboť rodinní příslušníci odsouzeného nejsou k podání takové žádosti aktivně legitimováni.³⁴

Nejčastějším způsobem zahájení řízení o podmíněném propuštění je nepochybně žádost podána samotným odsouzeným. Zákon (trestní zákoník výslovně nestanoví formální náležitosti žádosti o podmíněné propuštění, je tedy třeba vycházet podpůrně z ustanovení § 59 odst. 1 trestního řádu, které upravuje obecné náležitosti podání). Jakým přesným způsobem má být žádost o podmíněné propuštění formulována, zdali má obsahovat nějaké podstatné náležitosti není nikde přesně vymezeno, i proto se domnívám, že odsouzení často raději využívají pro podání žádosti služeb advokáta.

Co se týká formy žádosti, je třeba tedy vycházet z obecného ustanovení upravujícího náležitosti podání a to z § 59 odst. 1 TR. Z možností uvedených v tomto § bude jednoznačně nečastější podání formou písemnou, v dalším případě to bude při podání přes advokáta prostřednictvím datové schránky. U obsahové stránky podání je třeba vycházet z ustanovení § 59 odst. 4 TR. V případě žádosti o podmíněné propuštění musí být patrné, kterému místně příslušnému okresnímu soudu je podání určeno, kdo jej činí, které věci se týká, co sleduje a je nutné, aby bylo datováno a podepsáno. I toto by mohl být vedle pracovní zaneprázdněnosti jeden z důvodů, proč soud nezahajuje řízení z vlastní iniciativy, neboť odsouzení hojně využívají svou možnost podání žádosti na podmíněné propuštění. Odsouzení ji často podávají i v případě, kdy dle mého názoru musí být sami obeznámeni s tím, že jejich naděje na podmíněné propuštění není reálná. Toto píš z vlastní zkušenosti, kdy jsem se jako veřejnost zúčastnil několika řízení o podmíněném propuštění a odsouzený, který byl mimo jiné vícenásobným recidivistou, tak žádal o podmíněné propuštění s vědomím, že jeho 14 kázeňských testů a žádná kázeňská odměna o jeho polepšení zajisté nesvědčí, ale i přesto musí být i takováto žádost příslušným soudem projednána.

³⁴ VICHEREK, Roman, Návrh na podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody dostupný na epravo.cz

Vedle již shora citovaných subjektů jsou oprávněni k podání návrhu státní zástupce a ředitel věznice, kde odsouzený vykonává trest odnětí svobody. Ředitel věznice si je nepochybně vědom svého zákonného práva navrhnout podmíněné propuštění odsouzeného, na druhé straně musí respektovat zákonné limity, spočívající především v akceptování trestní minulosti navrhované osoby.

V této souvislosti jsem učinil dotaz na příslušný soud v místě svého bydliště, kde jsem zjistil, že dosud od roku 2004 se soud nezabýval (byť se jedná o soud, v jehož obvodu je věznice) žádným návrhem státního zástupce na podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, ani takové řízení z úřední povinnosti nezahájil.³⁵

Návrhy ředitele věznice tedy nejsou ničím výjimečným. V případě, že ředitel věznice podal návrh na podmíněné propuštění odsouzeného, jeho procesní postavení strany v tomto řízení končí právní mocí toho rozhodnutí. V případě, že soud bude rozhodovat o nařízení výkonu zbytku trestu, nebo o osvědčení odsouzeného ve zkušební době, toto postavení strany ředitel již nemá (viz rozhodnutí NS ČSR tpj 13/72³⁶).

V případě, že ředitel věznice využije svého zákonného oprávnění a navrhne podmíněné propuštění odsouzeného, nebo se připojí k návrhu podanému jiným oprávněným subjektem, dává trestní řád soudu možnost vyřídit věc bez projednání ve veřejném zasedání podle § 331 odst. 3 tr. řádu. Pro použití tohoto postupu je třeba splnění následujících podmínek: návrh ředitele věznice na podmíněné propuštění odsouzeného nebo připojení ředitele věznice k návrhu jiné oprávněné osoby a zároveň souhlas státního zástupce s takovým postupem. V tomto případě soud nerozhoduje ve veřejném zasedání, s odkazem na ustanovení § 333 odst. 2 tr. řádu odpadá jinak obligatorní povinnost soudu odsouzeného vyslechnout a o žádosti odsouzeného rozhoduje předseda senátu, nebo ve věcech příslušejících samosoudci, samosoudce.

I v případě, že ředitel věznice navrhne podmíněné propuštění, nebo se připojí k návrhu jiné oprávněné osoby, nemusí soud postupovat podle § 331 odst. 3 tr. řádu, přesto, že s tímto postupem bude souhlasit i státní zástupce, neboť výše citované ustanovení výslovně uvádí, že soud může, nikoliv musí, učinit rozhodnutí o

³⁵ Konzultace s místopředsedou Okresního soudu v Příbrami panem Mgr. Miloslavem Boudníkem

³⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky sp. zn. Tpj 13/72 ze dne 12.12.1972

podmíněném propuštění. Z uvedeného je tedy zřejmé, že „poslední slovo“ o podmíněném propuštění má soud a je výlučně jeho pravomocí odsouzeného z výkonu trestu odnětí svobody podmíněně propustit, případně i přes kladné stanovisko, jak státního zástupce, tak ředitele věznice návrh na podmíněné propuštění zamítnout, shledá-li, že pro tento postup nejsou splněny veškeré zákonné podmínky. V případě že by soud zamítl návrh ředitele věznice na podmíněné propuštění, má ředitel věznice v tomto řízení postavení strany, a trestní řád mu dává oprávnění podat proti takovému rozhodnutí stížnost, o čemž jsem se zmínil výše.

V poslední řadě je zde k podání žádosti oprávněno zájmové sdružení občanů. V takovémto případě je zájmové sdružení občanů vždy povinno předložit soudu záruku za dovršení nápravy odsouzeného a v takovém případě si soud zpravidla vyžádá informace týkající se tohoto zájmového sdružení a informace prokazující reálnou schopnost navrhovatele dohlížet na chování odsouzeného.³⁷ Nutno podotknout, že účast zájmového sdružení občanů v řízení o podmíněném propuštění byla dle dotazů na několik soudů v rámci Středočeského kraje vyčíslena jako velmi minimální.

3.1.1 Příslušnost soudu

K rozhodování o podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, jakož i o nařízení výkonu zbytku trestu, jakož i ponechání podmíněného propuštění v platnosti, je vždy věcně příslušný okresní soud, v jehož obvodu odsouzený nepodmíněný trest vykonává. V České republice je vykonáván trest odnětí svobody v celkem 36 věznicích, z toho můžeme dovodit, že o podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody nebudou rozhodovat všechny okresní soudy. Věcná příslušnost je patrná z ustanovení § 333 odst. 1 trestního řádu a to bez ohledu na to, že by svým rozsudkem odsoudil pachatele k nepodmíněnému trestu odnětí svobody soud krajský.

Místní příslušnost je jasně dána v případě, že odsouzený svůj trest již vykonává v konkrétní věznici. Uvedl jsem, že z dikce podle množství okresních soudů a počtu věznic nebudou rozhodovat o podmíněném propuštění všechny soudy, ale pouze jen

³⁷ VICHEREK, Roman, Návrh na podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dostupný na epravo.cz

některé, ovšem soudce Vicherek (soudce okresního soudu v Ostravě) uvádí ve svém internetovém článku, že za jistých okolností může nastat situace, kdy mohou rozhodovat o podmíněném propuštění všechny okresní soudy. Je to v situaci, kdy odsouzený vykonal zákonnou lhůtu pro podání žádosti o podmíněném propuštění již ve vazbě, která byla započtená, a zbytek trestu doposud nebyl nastoupen.³⁸ Dle mého názoru však tato argumentace není správná; příslušným soudem o podmíněném propuštění u odsouzeného, který si podstatnou část trestu nezbytnou pro podmíněné propuštění odpykal ve výkonu vazby, bude soud, kde odsouzený naposledy vykonával vazbu, samozřejmě za předpokladu, že odsouzený i pouhým výkonem vazby odpykal zákonem vyžadovanou část trestu rozhodnou pro podmíněné propuštění.

V případě projednání podmíněného propuštění odsouzeného, který je toho času na svobodě a vykonal již zákonem požadovanou část trestu pro podmíněné propuštění, v případě, že mu byl uložen trest společný nebo souhrnný a zrušený trest již byl uložen ve výměře postačující k podmíněnému propuštění, je soudem příslušným k projednání podmíněného propuštění odsouzeného okresní soud, v jehož obvodu se nachází věznice v níž odsouzený naposledy vykonával trest odnětí svobody, který byl následně v důsledku uložení souhrnného nebo společného trestu (§ 43 odst. 2 a § 45 odst. 1 trestního zákoníku) zrušen.

Má-li věznice zřízenou pobočku, která se nachází mimo obvod působnosti příslušného okresního soudu (viz pobočka Věznice Ruzyně, Velké Přílepy, okres Praha – západ), je soudem místně příslušným pro podmíněné propuštění soud v jehož obvodu má sídlo věznice, nikoli pobočka, i když je fakticky odsouzený ve výkonu trestu v této pobočce.

3.2 Úkony soudu po podání návrhu na podmíněné propuštění

Soud by měl o podmíněném propuštění rozhodnout do 30 dnů od zahájení řízení. Řízení je zahájeno doručením návrhu nebo žádosti na podmíněné propuštění. V ustanovení § 333 odst. 1 je upraveno, že soud musí o žádosti o podmíněné propuštění

³⁸ VICHEREK, Roman, Příslušnost soudu k podmíněnému propuštění; Trestněprávní revue 20/2013, s. 234

rozhodnout ve lhůtě třiceti dnů. S výjimkou případů, kdy projednání v uvedené lhůtě nebrání důležité důvody.

Byť zákon taxativně ani alternativně důležité důvody nevymezuje, lze mezi ně podřadit skutečnosti, které spočívají v osobě odsouzeného (neschopnost eskorty ze zdravotních či jiných důvodů k veřejnému zasedání o podmíněné propuštění, absence podkladů k rozhodnutí o podmíněném propuštění).³⁹

Lhůta stanovená pro rozhodnutí o podmíněném propuštění je lhůtou pořádkovou, to tedy neznamená, že v případě, kdy by soud nestihl o podmíněném propuštění rozhodnout, nezaniká soudní povinnost v této věci rozhodnout, ale ani nenastane skutečnost, že by došlo k automatickému podmíněnému propuštění odsouzeného.

K tomu, aby mohl soud po podání návrhu na podmíněné propuštění vydat rozhodnutí, je potřeba, aby si obstaral nezbytné podklady, a to: spisy týkající se odsouzení, která odsouzený ve výkonu trestu vykonává, výjimečně se lze spokojit pouze s opisy příslušných odsuzujících rozhodnutí a dále podklady týkající se zhodnocení dosavadního chování odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody, k čemuž slouží hodnotící zprávy věznice. Tato zpráva obsahuje údaje týkající se tzv. rozsudkových údajů odsouzeného, což znamená výčet jednotlivých trestů, které odsouzený ve výkonu trestu vykonává, včetně uvedení počátku a konce trestu společně s údaji o zápočtu vykonané vazby nebo předchozího trestu odnětí svobody (vykonává-li odsouzený trest souhrnný nebo společný podle § 43 a 45 trestního zákoníku). Hodnocení dále obsahuje údaj o tom, zda odsouzený nastoupil do výkonu trestu dobrovolně, což je jedna ze skutečností významných pro posouzení možného podmíněného propuštění u odsouzených za zločin podle § 88 odst. 3 TrZ, hodnocení dále obsahuje informace o chování odsouzeného během výkonu trestu odnětí svobody, jeho zapojení se do plnění programu zacházení, informace o jeho rodinném zázemí, vazbách, možnosti eventuálního zaměstnání v případě podmíněného propuštění a výčet udělených kázeňských trestů a odměn a závěrečné stanovisko k podmíněnému propuštění.

³⁹ ŠÁMAL, P. PŮRY, F. RIZMAN, S.: Trestní řád Komentář 6. Vydání, Praha, C.H. Beck 2008, s. 2479

Hodnocení odsouzeného zpracovává hodnotící komise ze zástupce věznice, speciálního psychologa, speciálního pedagoga a vychovatele odsouzeného, a závěr této hodnotící komise je před konečným zpracováním hodnocení předložen odsouzenému k vyjádření.⁴⁰

Součástí spisu o podmíněném propuštění je dále aktuální opis rejstříku trestů⁴¹ odsouzeného obsahující údaje o předchozích odsouzeních.

V případě, že odsouzený ve výkonu trestu naváže spolupráci s probační a mediační službou, je součástí spisu rovněž stanovisko této instituce k podmíněnému propuštění, které obsahuje mimo jiné i výčet případných rizikových faktorů a doporučení týkajících se případných omezení či povinností, jež mohou být odsouzenému ukládány v souladu s ustanovením § 89 odst. 2 a § 48 odst. 4 TrZ. O vypracování stanoviska probační a mediační služby může zažádat soud i sám odsouzený.

Odsouzení, žádající o podmíněné propuštění, mají-li po podmíněném propuštění možnost nastoupit do zaměstnání, tuto skutečnost zpravidla dokládají s potvrzením budoucího zaměstnavatele. V případě, že podmíněné propuštění navrhuje zájmové sdružení občanů, většinou si zde soud vyžádá informace související s tímto zájmovým sdružením.

⁴⁰ ROZUM, Jan a kol. Institut dohledu u podmíněného propuštění. závěrečná zpráva z výzkumu. 1. vydání Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. S.76

⁴¹ Rozdíl mezi opisem a výpisem rejstříku trestů, často se setkávám u lidí s tím, že buď ani neví, že existuje opis z rejstříku trestů, nebo se chybně domnívají, že je to totéž. Rejstřík trestů je organizací, jejímž hlavním posláním je vést evidenci odsouzení a evidenci podmíněného zastavení trestního stíhání. Oprávněným osobám je také na jejich žádost vydán, ale požádat o něj jsou oprávněny rozdílné osoby a každý slouží k jiným účelům. Opis je veřejnou listinou a je vydán pouze pro potřeby trestního řízení a to jen orgánům činným v trestním řízení a ministerstvu spravedlnosti. Jiným orgánům může být vydán pouze stanoví-li tak zvláštní zákon. Kdy je vydán opis konkrétní osoby ministerstvu spravedlnosti podrobně stanoví zákon. Výpis z rejstříku trestů je také veřejnou listinou, ale není určen pro potřeby trestního řízení, ale zejména pro osoby, který se výpis týká. Výpis se vydává na základě písemné žádosti, vydává se osobě jejíž totožnost byla ověřena s tím, že se vydá výpis týkající se této osoby. Výpis může být vydán na žádost soudu, ovšem i pro jiné než trestní řízení a také orgánům veřejné správy pro potřeby řízení o přestupku. Ve výpisu se uvádí všechna nezahmlaná odsouzení, včetně údajů o průběhu výkonu uložených trestů a ochranných opatření.

3.2.1 Projekt „Křehká šance“

Realizátorem projektu „Křehké šance“ je Probační a mediační služba ČR, která v rámci realizace tohoto projektu spolupracuje s Vězeňskou službou ČR. Cílem tohoto spojení a shora uvedeného projektu je realizace možnosti pomoci na svobodu i osobám, které mají podstatně sníženou šanci opustit vězeňské zdi před výkonem celého trestu a to z důvodu, že spáchali závažnou trestnou činnost, závažnou majetkovou trestnou činnost, trestnou činnost proti rodině a dětem. Projekt dává odsouzeným šanci prokázat svou připravenost na podmíněné propuštění. Nabízí odsouzeným pomoc k tomu, aby prokázali, že začali řešit příčiny i následky své trestné činnosti a že jsou ochotni spolupracovat v případě podmíněného propuštění s probační a mediační službou a dodržovat soudem uložená opatření a povinnosti.⁴²

K tomu, aby odsouzený mohl být zařazen do shora uvedeného projektu, postačuje, aby vykonal alespoň šest měsíců trestu s tím, že žádost o zařazení do projektu musí podat nejméně čtyři měsíce před podáním žádosti o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Vstup do tohoto projektu je dobrovolný, ale musí s ním odsouzený písemně souhlasit. Projekt je určen odsouzeným, kteří chtějí žádat o podmíněné propuštění nejpozději do ledna roku 2015. Odsouzeného čeká parolové slyšení, které bude probíhat před odbornou komisí. Tato komise působí u dané věznice jako nezávislý subjekt, který projedná případ odsouzeného. Komise je složena z proškolených pracovníků vybraných ze zaměstnanců vězeňské služby ČR Probační a mediační služby ČR a státních i neziskových organizací zaměřených na penitenciární a postpenitenciární péči.⁴³ Komise vyslechne odsouzeného, který ji seznámí se svými důvody žádosti o podmíněné propuštění společně s podklady, které si může připravovat po celou dobu od zařazení svého případu do projektu. Může zde být vyslechnuta i oběť trestného činu, která je oprávněna se osobně účastnit i slyšení odsouzeného. Komise rovněž vyslechne vychovatele odsouzeného. Na závěr komise vyhlásí své stanovisko, které je buďto doporučující nebo nedoporučující. V případě, že komise navrhne

⁴² Projekt „Křehká šance“ zdrojem www.novinky.cz/krimi

⁴³ Projek „Křehká šance“ dostupný na http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Ceske%20vezenstvi/2014/CV_3_2014_kompr.pdf

doporučující stanovisko, může také navrhnout případná přiměřená omezení a povinnosti, které by odsouzenému v případě podmíněného propuštění ve zkušební době stanovili. Stanovisko této komise pro podmíněné propuštění ovšem není nikterak závazné, a je tedy stále na úvaze soudu, zda odsouzeného propustí či nikoliv, ovšem toto stanovisko může být významné plus. S tímto projektem spolupracuje v současné době 9 věznic.⁴⁴

3.3. Rozhodnutí o podmíněném propuštění

Institut podmíněného propuštění připouští, že lze podmíněně propustit pachatele jakéhokoliv trestného činu. O podmíněném propuštění odsouzeného rozhoduje okresní soud zpravidla ve veřejném zasedání⁴⁵, nejde-li o postup podle § 331 odst. 3 trestního řádu. Veřejné zasedání probíhá vždy za účasti odsouzeného; dle mého názoru je v současné době ne zcela vhodné, že veřejného zasedání se ne vždy zúčastňuje státní zástupce. Jsem si vědom, že tuto možnost připouští trestní řád, nicméně mám za to, že pokud byl státní zástupce přítomen u odsouzení obžalovaného, měl by být přítomen taktéž jednání o případném podmíněném propuštění odsouzeného. Snažil jsem se ověřit tuto praxi na soudech rozhodujících o podmíněném propuštění, a je třeba konstatovat, že tato praxe je u jednotlivých soudů zcela odlišná, a víceméně závisí na postoji jednotlivých státních zastupitelství. Samozřejmě respektuji zákonnou úpravu, že účast státního zástupce není v takovém případě povinná, na druhou stranu si neodpustím vyslovit názor, že ji považuji přinejmenším za podstatnou, neboť i chování a projev odsouzeného ve veřejném zasedání, případně skutečnost, že veřejnému zasedání je přítomna jeho rodina jsou kritéria, která samozřejmě nevyplývají ze zákona, ale o osobě odsouzeného mnohé vypovídají. Podstatné je zde zmínit, že soud má možnost

⁴⁴ Spolupracující věznice jsou Lebere, Rýnovice, Stráž pod Ralskem, Opava, Karviná, Heřmanice, Příbram – Bytíz, Ruzyně – Velké Přílepy. Zdrojem www.vscr.cz

⁴⁵ Veřejné zasedání je určeno k projednávání a rozhodování otázek, které se svým významem a povahou blíží otázkám viny a trestu, popřípadě dalších opatření, které jsou za trestný čin ukládány. Na rozdíl od hlavního líčení, ve kterém se zásadně rozhoduje o obžalobě, ve veřejném zasedání se rozhoduje celá řada různorodých otázek, které spolu jinak nesouvisejí. Ve veřejném zasedání se zpravidla rozhodují otázky, které navazují na rozhodnutí učiněná v hlavním líčení.

rozhodnout o podmíněném propuštění jak v jednacích síních příslušného okresního soudu, tak i přímo ve věznicích, kde jsou zřízeny jednací síně, které již v současné době vybaveny technikou, která mnohdy předčí jednací síně okresních soudů. Ve věznici Příbram – Bytíz, kde s odstupem tří let byla zřízena a vystavena jednací síň v částce 280.000,- Kč. Je zde k jednací síni zřízena i poradní místnost pro senát. Z pohledu vedení věznice je podstatně výhodnější projednání podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody přímo ve věznici, neboť náklady na zajištění vězňů jsou podstatně nižší, než při rozhodování v sídle okresních soudů (náklady na eskortu a náklady na dopravu).

Po provedeném dokazování a závěrečných návrzích stran rozhodne soud buď, že odsouzeného z výkonu trestu podmíněně propouští, nebo že se jeho žádost zamítá. O podmíněném propuštění rozhoduje soud vždy usnesením, které po jeho vyhlášení je povinen řádně odůvodnit a dát stranám přítomným při jeho vyhlášení poučení o opravném prostředku. V případě, že se oprávněné osoby k podání stížnosti po vyhlášení usnesení práva stížnosti výslovně vzdali, může soud vyhotovit zjednodušené usnesení, které neobsahuje písemné odůvodnění. V případě postupu podle § 331 odst. 3 TŘ se usnesení nevyhlašuje. Písemné vyhotovení usnesení je třeba dále doručit oprávněným osobám a poskytnout jim přiměřenou lhůtu k odůvodnění opravného prostředku. V této souvislosti si dovoluji poukázat na nález Ústavního soudu č. III ÚS 1542/09⁴⁶, které se zabývá otázkou lhůty, která má být stěžovateli poskytnuta k odůvodnění usnesení o zamítnutí žádosti o podmíněné propuštění za situace, kdy odsouzenému bylo usnesení oznámeno vyhlášením, avšak po doručení písemného vyhotovení mu nebyla poskytnuta před rozhodnutím stížnostního soudu dostatečná lhůta k vyjádření. Nabyde-li usnesení o podmíněném propuštění právní moci, vyhotoví soud ihned písemný příkaz k propuštění odsouzeného z výkonu trestu, který zašle příslušné věznici, v níž odsouzený trest odnětí svobody vykonává, a ta už zajistí následné propuštění odsouzeného na svobodu.

Proti oběma rozhodnutím je přípustná stížnost, která má v případě podmíněného propuštění odsouzeného odkladný účinek. Jedinou výjimkou při rozhodování o podmíněném propuštění, kdy není potřeba odsouzeného vyslyšet a konat veřejně

⁴⁶ Nález Ústavního soudu č. III ÚS 1542/09 ze dne 23.9.2010

zasedání o podmíněném propuštění, je tedy postup popsán v ustanovení § 333 odst. 3 trestního řádu.

Stížnost v celém rozsahu může proti usnesení, jímž byl odsouzený podmíněně propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody, podat pouze státní zástupce, odsouzený zde může podat stížnost pouze proti výroku o stanovení délky zkušební doby; takto jako odsouzený mohou učinit i ředitel věznice a zájmové sdružení občanů, pokud byli těmi, kdo podal návrh na podmíněné propuštění.⁴⁷ V případě zamítavého usnesení soudu je oprávněn k stížnosti příslušný opět státní zástupce společně s odsouzeným, ředitelem a zájmové sdružení může zde podat stížnost v tom případě, že bylo zamítavé rozhodnutí vydáno na jejich návrh.⁴⁸

Nabyde-li usnesení o podmíněném propuštění právní moci, předloží soud po uplynutí lhůty k podání opravného prostředků spis k rozhodnutí o stížnosti nadřízenému soudu, který je dle funkční příslušnosti krajský soud, v jehož obvodu se nachází příslušný okresní soud, který rozhod v prvním stupni. Stížnostní soud ve věci rozhoduje v tříčlenném senátu v neveřejném zasedání a může o podané stížnosti rozhodnout podle § 148 a následující trestního řádu. Takto podanou stížnost zamítne z následujících důvodů:

- a) *není-li přípustná*
- b) *byla-li podána opožděně, osobou neoprávněnou, osobou, která se jí výslovně vzdala nebo která znovu podala stížnost, kterou již před tím výslovně vzala zpět, nebo*
- c) *není-li důvodná*⁴⁹

Proti usnesení, jímž bylo rozhodnuto, že se odsouzený z výkonu trestu podmíněně propouští, může podat stížnost pouze státní zástupce. Odsouzený (stejně jako ředitel věznice nebo zájmové sdružení, pokud podali návrh na podmíněné propuštění) může podat i v tomto případě stížnost proti výroku o stanovení délky

⁴⁷ ŠÁMAL, P. PŮRY, F., RIZMAN, S.: Trestní řád Komentář 6. vydání, Praha, C.H. Beck 2008, str. 2481

⁴⁸ Tamtéž s. 2480

⁴⁹ § 148 odst. 1) trestního řádu

zkušební doby.⁵⁰ Z toho logicky plyne, že i kdyby si odsouzený nebo ředitel věznice jako oprávněné osoby k podání žádosti nebo návrhu na podmíněné propuštění podali proti takovému rozhodnutí stížnost, stížnostní soud, kterým bude v daném případě příslušný krajský soud, takovou stížnost podle § 148 odst. 1 písm. b) tr. řádu zamítne jako stížnost podanou osobou neoprávněnou.

Jako nepřipustnou by pak stížnostní soud zamítl stížnost státního zástupce (vyjma stížnost proti stanovení délky zkušební doby), kterou by podal proti rozhodnutí soudu o podmíněném propuštění za situace, kdy předtím vyslovil souhlas s postupem podle § 331 odst. 3 tr. řádu.

K tomuto pouze na okraj dodávám, že v případě zamítnutí stížnosti z důvodu uvedených v § 148 odst. 1 písm. a, b, trestního řádu soud nepřezkoumává věcnou správnost napadeného usnesení, ale zabývá se otázkou přípustnosti či oprávněnosti podané stížnosti. Pouze v případě zamítnutí stížnosti pro její nedůvodnost napadené usnesení přezkoumává z hlediska správnosti včetně správnosti řízení, které předcházelo vydání napadeného usnesení.

Je třeba zdůraznit, že i v řízení o podmíněném propuštění, byť se jedná o stádium řízení vykonávacího, je třeba respektovat základní principy trestního řízení. V této souvislosti cituji III. ÚS 1735/10, který se týká řízení o opravném prostředku (o stížnosti proti rozhodnutí o podmíněném propuštění).⁵¹

Pokud nadřízený soud podanou stížnost nezamítne, z důvodu shora uvedených může postupovat následujícím způsobem: napadené usnesení vždy zruší, a buďto ve věci sám rozhodne, pokud má pro takové rozhodnutí opatřen dostatek podkladů, nebo po zrušení napadeného usnesení rozhodne, aby soud prvního stupně ve věci znovu jednal a rozhodl. V takovém případě se věc vrací zpět k okresnímu soudu, který je povinen respektující pokyn nadřízeného soudu ve věci znovu rozhodnout.

V případě, že soud žádost odsouzeného o podmíněné propuštění zamítne, je odsouzený oprávněn podat novou žádost až po uplynutí lhůty šesti měsíců, která počíná běžet od právní moci předchozího zamítavého rozhodnutí. Toto neplatí v případě, že

⁵⁰ Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1796- 1799

⁵¹ Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1735/10 ze dne 12.5.2011

předchozí žádost odsouzeného byla zamítnuta jen proto, že odsouzenému dosud neuplynula lhůta pro podmíněné propuštění. Jestliže ji za těchto okolností přesto opakuje, jde o neoprávněně opakovanou žádost a soud o ní nerozhoduje, nýbrž pouze sdělí přípisem odsouzenému, že není oprávněn k podání žádosti před uplynutím šestiměsíční lhůty od právní moci předchozího zamítavého rozhodnutí.⁵² Tuto šestiměsíční lhůtu nám zavedla novela č. 390/2012 Sb.

V této souvislosti si dovoluji zmínit, že rozhodnutí o podmíněném propuštění je vždy rozhodnutím nezávislého soudu a je pouze na něm, zda na základě provedených důkazů dospěje k závěru, že odsouzený zákonné podmínky pro podmíněné propuštění splňuje, či nikoliv. Toto rozhodnutí soudu je jeho výlučným oprávněním a musí mít oporu v provedeném dokazování. Závěrečná úvaha je však pouze na soudu a není rozhodně jeho libovůlí, pokud žádosti odsouzeného nevyhoví, i když se tento domnívá, že pro takový postup nejsou zákonné důvody. V této souvislosti si dovoluji poukázat na náleží ústavního soudu publikovaný ve sbírce zákonů pod ÚS 357/06.⁵³

Věcně a místně příslušný soud rozhoduje o podmíněném propuštění buď v senátě složeném z předsedy senátu a dvou přísedících, a to v případě jeli rozhodováno o podmíněném propuštění odsouzeného, kterému byl trest, z něhož má být podmíněně propuštěn, uložen senátem, v ostatních případech rozhoduje o podmíněném propuštění odsouzeného samosoudce. Zvláštní postup je upraven, v již opakovaně shora zmiňovaném ustanovení § 331 odst. 3 tr. řádu, kde i v tzv. senátních věcech rozhoduje předseda senátu. Účast odsouzeného ve veřejném zasedání je obligatorní, neboť podle § 333 odst. 2 tr. řádu musí být odsouzený vyslechnut. Zcela výjimečně si lze představit, že odsouzený nebude přítomen veřejnému zasedání a bude vyslechnut mimo veřejné zasedání v rámci dožádání podle § 53 tr. řádu, ale v praxi lze takový postup považovat za ojedinělý, který bude možné aplikovat spíše v řízeních týkajících se rozhodování o osvědčení či neosvědčení odsouzeného. Výslech odsouzeného (který je třeba považovat za důkazní prostředek podle § 89 odst. 2 tr. řádu) se zpravidla bude konat v rámci

⁵² Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky sp. zn. Tpj 60/84 ze dne 27.11.1984

⁵³ Nález Ústavního soudu č. I ÚS sp. zn. 357/06 ze dne 6.10.2006

veřejného zasedání. Právním odsouzeného tzv. slyšení a uplatnění argumentů ke své žádosti se mimo jiné zabývá nález Ústavního soudu č. III. ÚS 1735/10⁵⁴.

3.3.1 Zkušební doba

Rozhodne-li soud o podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, je obligatorní náležitostí výroku rozhodnutí výrok o stanovení délky zkušební doby, která je upravena v § 89 odst. 1 trestního zákoníku. V případě podmíněného propuštění pachatele odsouzeného za přečin činí zkušební doba až tři léta. U pachatele odsouzeného za zločin je výměra zkušební doby od jednoho roku až na sedm let. Zkušební doba začíná běžet dnem, kdy je odsouzený podmíněně propuštěn na svobodu. Soudem stanovenou zkušební dobu lze dále měnit, tedy může být následně prodlužována.

Během zkušební doby dává zákon odsouzenému šanci prokázat, že k dosažení účelu trestu postačila vykonaná část trestu. V této době se od podmíněně propuštěného očekává, že povede vést řádný život a nebude opakovat trestnou činnost.

Délka zkušební doby je v trestním zákoníku upravena v ustanovení § 89 odst. 1 a je diferencována dle závažnosti trestné činnosti, za níž byl odsouzený odsouzen.

Pro odsouzené za přečin stanoví trestní zákoník zkušební dobu až na tři léta, je tedy zřejmé, že spodní hranice této zkušební doby není výslovně určena trestním zákoníkem a lze se pouze domnívat, že je možné analogicky ustanovení § 90 odst. 2 tr. zákoníku, že zkušební doba nesmí být kratší než je zbytek trestu.

V případě odsouzených za zločin zůstala výměra zkušební doby totožná jako v právní úpravě v trestním zákoně, tedy od jednoho roku do sedmi let.

Při stanovení délky zkušební doby soud přihlédne k tomu, z jakého zbytku trestu odsouzeného podmíněně propouští, případně zda byl propuštěn z více postupně uložených trestů, zda již v minulosti projevil určité sklony k trestné činnosti, případně k dalším okolnostem a skutečnostem, které vyjdou v průběhu řízení najevo.

⁵⁴ Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1735/10 ze dne 12.5.2011

3.3.2 Uložení přiměřených omezení a povinností

Domnívá-li se soud, že není třeba během zkušební doby odsouzeného jakkoliv sledovat, ukládat mu určitá omezení nebo povinnosti, rozhodne při podmíněném propuštění o stanovení délky zkušební doby, aniž by odsouzené dále zavazoval k určitým povinnostem či omezením.⁵⁵ Shledá-li soud, že vedle samotné hrozby nařízení výkonu zbytku trestu v případě nevedení řádného života během zkušební doby je třeba na odsouzeného ještě více působit, může soud uložit odsouzenému podle ustanovení § 89 odst. 1,2,3 tr. zákoníku následující omezení a povinnosti:

- 1) dohled probačního úředníka, který bude uložen po celou zkušební dobu
- 2) povinnost odsouzeného zdržovat se v určené době ve svém obydlí (§89 odst. 1 tr. zákoníku)
- 3) uložit mu povinnost a omezení podle § 89 odst. 2 tr. zákoníku s odkazem na ustanovení § 48 odst. 4 tr. zákoníku případně povinnost nahradit škodu nebo odčinit nemajetkovou újmu způsobenou trestným činem, nebo vydání takovým činem získaného bezdůvodného obohacení. V rámci povinností a přiměřených omezení, které lze odsouzenému při podmíněném propuštění uložit, jsou zejména vymezena § 48 odst. 4 a-k, výčet těchto povinností je stanoven demonstrativně, což znamená, že soud může odsouzenému uložit i jiná omezení nebo povinnosti, pokud budou směřovat k tomu, aby odsouzený vedl řádný život a snížila se možnost opakování trestné činnosti. Uložená opatření mají napomoci k vedení řádného života, dle institutu pro kriminologii a sociální prevenci jsou nejčastějšími příčinami páchaní trestné činnosti ve zkušební době drogová nebo alkoholová závislost, dále pak gamblerství a nezaměstnanost, proto může soud uložit například zákaz návštěv kulturních akcí, hraní hazardních her, požívání alkoholu a také zákaz styku s konkrétními osobami.⁵⁶

⁵⁵ Šámal,P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 953 - Půry

⁵⁶ Šámal,P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 953 - Půry

4) V případě odsouzeného, který je podmíněně propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody před stanovením zákonem stanovené doby nezbytné pro podmíněné propuštění (§ 88 odst. 2 trestního zákoníku mu soud může uložit povinnost zdržovat se ve zkušební době podmíněného propuštění ve stanoveném časovém období ve svém obydlí nebo jeho části nebo může uložit, aby vykonal práce ve prospěch obcí, státních nebo jiných obecně prospěšných institucí (nejde o uložení trestu obecně prospěšných prací ve smyslu ustanovení § 62 odst. 1 trestního zákoníku, nebo aby složil určenou peněžní částku na pomoc obětem trestné činnosti na účet soudu). Podle § 89 odst. 3 tr. zákoníku celková doba trvání určeného pobytu podmíněně propuštěného v obydlí nesmí přesáhnout 1 rok, a to i v případě, byla-li odsouzenému pro osvědčení z podmíněného propuštění stanovena delší zkušební doba. Výkon prací ve veřejný prospěch může být stanoven ve výměře od 50 do 200 hodin. Částka, kterou má odsouzený dle výroku soudu složit na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti se stanoví ve výměře od 2.000,- Kč do 10.000.000,- Kč, přičemž soud je povinen při stanovení výše této částky přihlídnout k osobním a majetkovým poměrům odsouzeného a zároveň je oprávněn s přihlídnutím k těmto kritériím stanovit zaplacení této částky v přiměřených měsíčních splátkách.

3.3.3 Uložení dohledu nad podmíněně propuštěným

Jednou z forem jak kontrolovat odsouzeného v případě podmíněného propuštění je tzv. parole, neboli podmíněné propuštění s dohledem Tato forma je využívána v mnoha evropských, tak i mimoevropských zemích. Parole pochází z francouzského slovního spojení „je donnmaparole“ doslovně řečeno dávám čestné slovo.⁵⁷ V mnoha zemích je tedy tento institut již dlouhodobě využíváný.

Po dobu výkonu trestu odnětí svobody ve věznicích je na odsouzeného vytvářen negativní vliv prostřednictvím ostatních pachatelů trestných činů, ale také pobytem mimo společnost. Následné začlenění do společnosti může být pro odsouzeného

⁵⁷ VÝZKUMNÝ ÚSTAV KRIMINOLOGICKÝ PŘI GP ČSSR a SUCHÝ Oldřich, Podmíněné propuštění a postpenitenciární péče: komparativní studie. Praha: Výzkumný ústav kriminologický, 1970 s. 17

nesmírně náročné v souvislosti s tím, jak dlouhou dobu byl ve výkonu trestu odnětí svobody a tedy mimo běžný život. K tomu je podmíněně propuštění s dohledem, které má podmíněně propuštěnému pomoci.

Dohled je fakultativní opatření, je pouze na uvážení soudu, jestli je potřeba, aby bylo chování podmíněně propuštěného na svobodě kontrolováno prostřednictvím úředníka probační a mediační služby, který mu má napomáhat k začlenění do běžného života a chovat se řádným způsobem. Soud také při ukládání dohledu odsouzenému zohlední, do jakého prostředí se v případě podmíněného propuštění vrací, a na povinnostech, které bude muset plnit.⁵⁸ Podmíněně propuštění často na institut dohledu nahlíží spíše jako určité omezení a na základě toho může být i občas problematické, aby odsouzený navázal s probačním úředníkem určitý vztah, ale přitom tato osoba by měla mít zájem na znovačlenění do společnosti.

Dohled probačního úředníka by měl pomoci, aby odsouzený nepáchal trestnou činnost, čímž zároveň chrání společnost. Účelem dohledu je tedy sledování a kontrola odsouzeného a jeho odborné vedení, pomoc odsouzenému s cílem zajistit, aby vedl řádný život. Povinností odsouzeného, kterému byl dohled uložen, je spolupráce s probačním úředníkem způsobem stanoveným v probačním dohledovém plánu, dostavování se k probačnímu úředníkovi v jím stanovených lhůtách, informování probačního úředníka o pobytu, zaměstnání, zdroji obživy a dalších zákonem uložených nebo probačním úředníkem určených skutečnostech a umožnění probačnímu úředníkovi vstupu do obydlí, v němž se odsouzený zdržuje. Probační úředník má povinnost pomáhat podmíněně propuštěnému a pravidelně informovat soud o průběhu dohledu, ovšem v případě závažného porušení některých podmínek dohledu je úředník ihned povinen s tím obeznámit předsedu senátu. Dohled probačního úředníka na podmíněně propuštěném je takový mezistupeň mezi nesvobodným výkonem trestu odnětí svobody a svobodným pohybem za zdmi věznice.

⁵⁸ VÝZKUMNÝ ÚSTAV KRIMINOLOGICKÝ PŘI GP ČSSR a SUCHÝ Oldřich, Podmíněné propuštění a postpenitenciární péče: komparativní studie. Praha: Výzkumný ústav kriminologický, 1970 s. 38

O tom, jestli byl dohled nad podmíněně propuštěným účinný, se můžeme přesvědčit z toho, jestli soud rozhodl, že se ve zkušební době osvědčil či nikoliv.⁵⁹

Možnost vyslovení dohledu na podmíněně propuštěném zavedla novela č. 265/2001 Sb., která tento dohled ustanovila, aby napomáhala soudům v jejich rozhodování o podmíněném propuštění odsouzeného, který to má tzv. nahaně.⁶⁰

Uváží-li tedy soud, že je potřeba nad podmíněně propuštěným během obligatorně stanovené zkušební doby více dohlížet, uloží podle ustanovení § 89 odst. 1 trestního zákoníku dohled. Dohled nad odsouzeným vykonává podle § 49 – 51 trestního zákoníku probační a mediační služba prostřednictvím příslušného probačního úředníka. Způsob a fungování probační a mediační služby, rozsah jejich práv a povinností je upraven v zákoně č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě.

Mé osobní stanovisko k dohledu na podmíněně propuštěném je určitě kladné, neboť se domnívám, že odsouzení bývají často společnostmi dost odstrkovaní a mají tak malou šanci na úspěch při hledání zaměstnání a celkovém fungování v běžné společnosti, ve které z důvodu výkonu trestu odnětí svobody určitou dobu nebyli. Na základě mých osobních zkušeností získaných během praxe v advokátní kanceláři se domnívám, že probační úředník může být odsouzenému významně nápomocen, jak při hledání zaměstnání, tak při zajištění bydlení. dále je schopen odsouzeného vést a pozitivně motivovat, aby se snažil splácet způsobenou škodu, případně jinak odčinil následky trestné činnosti.

3.4 Zakončení podmíněného propuštění

Pokud odsouzený vedl po celou dobu podmíněného propuštění řádný život, splnil uložené povinnosti a omezení (by-li mu uloženy), případně splnil podmínky probačního dohledu, byl-li mu uložen, vysloví soud, že se osvědčil. V případě osvědčení, nabyde podmíněně propuštěný absolutní svobody. Z toho je patrné, že tedy

⁵⁹ ROZUM, J., KOTULAN, P., TOMÁŠEK, J. Dohled u podmíněně propuštěných z hlediska efektivity. *Trestněprávní revue*, 2008, č. 10, s. 317

⁶⁰ PŮRY, F In ŠÁMAL, P. a kol. *Komentář k trestnímu zákoníku – 1. Díl*, 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 969

k převýchově odsouzeného postačil kratší trest, který vykonal.⁶¹ Podmíněně propuštěný je ve zkušební době sledován soudem, ten může například nahlížet do databáze stíhaných osob, zda proti podmíněně propuštěnému není vedeno trestní stíhání.

Soud činí rozhodnutí formou usnesení ve veřejném zasedání není přípustné, aby soudu o osvědčení rozhodl dříve, než uplyne zkušební doba. Veřejné zasedání k tomuto rozhodnutí není třeba konat, pokud s osvědčením odsouzeného souhlasí státní zástupce a v takovém případě nerozhoduje soud ve veřejném zasedání, ale rozhodnutí činí podle § 332 odst. 1 věta druhá trestního řádu předseda senátu.

Pokud odsouzený během zkušební doby podmíněného propuštění řádný život nevedl, může soud postupovat následujícím způsobem; primárně rozhodne o tom, že se zbytek trestu vykoná, podotýkám, že rozhodnutí o tom, že se zbytek trestu vykoná, jakož i níže uvedená rozhodnutí, může soud učinit již během zkušební doby podmíněného propuštění, jakmile zjistí, že odsouzený svým chováním zavedl příčinu k nařízení výkonu zbytku trestu. Pokud soud dospěje k závěru, že ve zcela výjimečném případě vzhledem k osobě odsouzeného a okolnostem případu, není nezbytně nutné přistoupit k výkonu zbytku trestu, může ponechat podmíněné propuštění v platnosti, i když odsouzený svým chováním zavedl příčinu k nařízení výkonu trestu, a může stanovit nad odsouzeným dohled (pouze v případě, nebyl-li mu již uložen při podmíněném propuštění, nebo přiměřeně prodloužit zkušební dobu nejvýše o dvě léta, ovšem nesmí překročit maximální délku zkušební doby (odsouzených za přečin tři léta u ostatních odsouzených sedm let), případně stanovit odsouzenému další omezení a povinnosti uvedené v § 48 odst. 4 trestního zákoníku (nesmí být totožné s těmi, které mu již byly uloženy), které směřují k tomu, aby odsouzený vedl řádný život.

Zde je také zákonná podmínka, že v případě, že odsouzený vedl řádný život a soud rozhodl o tom, že se osvědčil, má se za to, že trest byl vykonán dnem, kdy byl odsouzený propuštěn z výkonu trestu. Tato skutečnost je pro odsouzeného významná z hlediska případného posouzení jeho žádosti o zhlazení odsouzení (§ 105 a následující trestního zákoníku).

⁶¹ ROZUM, Jan, Kotulan, Petr, TOMÁŠEK, . Účinnost dohledu u osob podmíněně propuštěných. Vyd. I s. 92

Zákonná fikce osvědčení odsouzeného, který byl z výkonu trestu odnětí svobody podmíněně propuštěn, nastává v případě, že soud, aniž by na tom odsouzený měl vinu, nerozhodl do jednoho roku od uplynutí zkušební doby o osvědčení odsouzeného, nebo o nařízení zbytku výkonu trestu, nebo o ponechání podmíněného propuštění v platnosti, i v takovémto případě se zadaný výkon trestu považuje okamžik podmíněného propuštění odsouzeného; trestní zákoník nevylučuje opětovné podmíněné propuštění odsouzeného z výkonu trestu po odpykání zákonem stanovených částí trestu, je však třeba konstatovat, že v takovém případě bude soud velmi obezřetně zkoumat to, zda odsouzený skýtá záruku, že v budoucnu povede řádný život, pokud již jednou šanci v podobě podmíněného propuštění v páchání další trestné činnosti či jiným způsobem zavedl příčinu k nařízení výkonu zbytku trestu. Byla-li příčina pro níž byl odsouzenému výkon zbytku trestu nařízen dána recidivním chováním odsouzeného a jeho opětovným odsouzením za trestnou činnost zejména obdobného charakteru, s tou, za níž byl předtím z výkonu trestu odnětí svobody podmíněně propuštěn, je dle mého názoru možnost takového podmíněně propuštěného v podstatě nulová, byť to zákon nevylučuje. Pokud odsouzený ve zkušební době po propuštění spáchal obdobnou trestnou činnost, za níž byl navíc odsouzen k dalšímu nepodmíněnému trestu, lze asi spravedlivě konstatovat, že další podmíněné propuštění takového odsouzeného je téměř nemožné. Na druhé straně si lze představit situaci, kdy odsouzený ve zkušební době podmíněného propuštění spáchá bagatelní delikt, zejména nedbalostní přečin, případně přestupek, a následky tohoto jednání odčiní, případně uloženou povinnost k náhradě škody dodatečně splní až po pravomocném nařízení výkonu zbytku trestu, a v takovémto případě se lze důvodně domnívat, že opětovné podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody má své opodstatnění.⁶² Opětovné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody je možné po vykonání další zákonné lhůty, která je stejná jako při jeho žádosti o podmíněné propuštění. Pro opětovné podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody se vztahují podmínky jako je při prvním podmíněném propuštění.

Zákon výslovně vylučuje opětovné podmíněné propuštění odsouzeného k výkonu výjimečného trestu na doživotí.

⁶² PŮRY, F In ŠÁMAL, P. a kol. Komentář k trestnímu zákoníku – 1. Díl, 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 978

Zvláštní postup upravuje zákon v případě, že došlo k podmíněnému propuštění odsouzeného na základě přijaté záruky za dovršení nápravy odsouzeného a tato záruka byla jejím poskytovatelem následně odvolána. V takovém případě soud posuzuje, zda podmíněné propuštění nadále plní své poslání či nikoliv i bez přijaté záruky a dospěje-li k závěru, že neplní, rozhodne o tom, že se zbytek trestu vykoná, v opačném případě ponechá podmíněné propuštění v platnosti. Samotné odvolání záruky ještě není tedy automaticky důvodem, aby soud nařídil zbytek výkonu trestu odnětí svobody.⁶³

⁶³ PŮRY, F In ŠÁMAL, P. a kol. Komentář k trestnímu zákoníku – 1. Díl, 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 978

4 Podmíněné propuštění mladistvého a přeměna trestu odnětí svobody v trest domácího vězení

Právní úprava podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody může být v určitých případech jinak upravena, proto si zde ukážeme, jak je tomu v případě podmíněného propuštění mladistvých, a také poukáží na přeměnu výkonu trestu odnětí svobody v trest domácího vězení.

4.1. Podmíněné propuštění mladistvého

Právní úprava týkající se mladistvého je odlišná od právní úpravy dospělého pachatele, a to především z důvodu, že rozumová a mravní vyspělost není u mladistvého pachatele zcela ukončena a jeho osobnost není komplexní. Mladistvý v jistých případech tedy nedokáže vyhodnotit nastalou situaci ani své chování na rozdíl od dospělého.⁶⁴

Vzhledem ke shora uvedeným skutečnostem byla zákonem č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže zaveden zvláštní právní úprava týkající se trestání mladistvých, která nahradila původní ustanovení § 74 a následující trestního zákona.

Kdo se rozumí mladistvým, je stanoveno v § 2 odst. 1 písm. c) zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Z toho ustanovení vyplývá, že mladistvým se rozumí osoba, která dovršila patnáctý rok a nepřekročila osmnáctý rok svého věku.

Úprava je obsažena v ustanovení § 78 citovaného zákona a obsahuje speciální úpravu týkající se mladistvých pachatelů spočívající v tom, že odsouzeného mladistvého lze za splnění podmínek stanovených v trestním zákoníku propustit i dříve, než vykoná jednu třetinu, polovinu nebo dvě třetiny trestu. Délka zkušební doby je odlišná pouze v případě mladistvých odsouzených za zločin, zde může být stanovena nejdéle na pět let, u mladistvých odsouzených za přečin je délka zkušební doby

⁶⁴ Jelínek, J. a kol.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 1. Vydání. Praha: Leges 445 – 446,

stanovena nejdéle na tři roky a tedy totožná s trestním zákoníkem. V daném případě je tedy zřejmé, že zákon o soudnictví ve věcech mládeže nevyžaduje pro podmíněné propuštění mladistvého odsouzeného splnění zákonné podmínky v podobě výkonu určité části trestu, jak je tomu u dospělých odsouzených.⁶⁵ Zákonem o soudnictví ve věcech mládeže je ve vztahu k trestnímu zákoníku v poměru speciality, což znamená, že přednostně se vychází ve věcech týkajících se mladistvých pachatelů z tohoto zákona a pouze v případě, že určitá otázka není zcela nebo vůbec upravena použije se trestní zákoník, případně v procesních otázkách trestní řád.

Právní úprava podmíněného propuštění u mladistvých odsouzených není v citovaném zákoně upravena komplexně a subsidiárně se zde použijí ustanovení obsažená v trestním zákoníku.

V případě, že soud rozhodne u mladistvého odsouzeného o tom, že se ve zkušební době podmíněného propuštění osvědčil, nastává zákonná fikce zahlazení odsouzení.

4.2 Přeměna trestu odnětí svobody v trest domácího vězení

S ohledem na narůstající počet odsouzených za bagatelní delikty, narůstal enormní tlak na snížení počtu vězňených osob ve výkonu trestu odnětí svobody, a proto v rámci legislativy byla přijata novela č. 390/2012 Sb., která přímo nesouvisí s podmíněným propuštěním, avšak svou povahou se mu velmi blíží. Jedná se o možnost přeměny trestu odnětí svobody na trest domácího vězení, která je upravena § 57a tr. zákoníku. Takovýto postup je možný pouze u odsouzení za přečin a to za situace, kdy odsouzený splňuje následující zákonné podmínky, a to aby vykonal polovinu uloženého nebo podle rozhodnutí prezidenta České republiky zmírněného trestu odnětí svobody a zároveň odsouzený musí svým chováním po právní moci rozsudku zejména ve výkonu trestu a plněním svých povinností, prokázat polepšení, a je dán zákonný předpoklad, že se od odsouzeného dá předpokládat, že povede řádný život; v takovém případě soud nepropouští odsouzeného z výkonu trestu odnětí svobody na svobodu, ale

⁶⁵ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 953 - Půry

přeměňuje mu nevykonaný zbytek trestu odnětí svobody na trest domácího vězení, přičemž každý den nevykonaného zbytku trestu se počítá za jeden den trestu domácího vězení. V tomto případě není soud vázán maximální výměrou trestu domácího vězení podle § 60 odst. 1 trestního zákoníku, která činí nejvýše dvě léta. Z uvedeného vyplývá, že maximální délka doby, po níž odsouzený bude vykonávat trest domácího vězení s přihlédnutím k § 14 odst. 2 trestního zákoníku, činí pět let. Zákonným předpokladem pro přeměnu nepodmíněného trestu odnětí svobody na trest domácího vězení vedle shora citovaných podmínek je splnění zákonných předpokladů uvedených v § 60 trestního zákoníku, tedy v existenci písemného slibu odsouzeného, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese a poskytne při výkonu kontroly veškerou potřebnou součinnost, povinností odsouzeného tedy není pouze se zdržovat v obydlí, ale též poskytnout součinnost pro výkon kontroly tohoto trestu. Odsouzený se během výkonu trestu domácího vězení musí zdržovat v určeném obydlí nebo jeho části s výjimkou zákonem stanovených důvodů.

Řízení o přeměně z výkonu trestu odnětí svobody v trest domácího vězení je upraveno ustanoveními § 333 b. trestního řádu, soud rozhoduje rovněž usnesením, proti němuž je přípustná stížnost, která má odkladný účinek. Místní příslušnost soudu je dána soudem v jehož obvodu je věznice, v níž se výkon trestu odnětí svobody vykonává. Věcná příslušnost zde není výslovně stanovena na rozdíl od ustanovení § 333 odst. 1 trestního řádu, a proto lze s odkazem na ustanovení § 320 odst. 2 trestního řádu, dovodit, že v případě, uloží-li trest odnětí svobody krajský soud jako soud prvního stupně, rozhoduje o přeměně trestu odnětí svobody na trest domácího vězení krajský soud, v jehož obvodu se trest odnětí svobody vykonává.

Osobami oprávněnými k podání žádosti na přeměnu trestu odnětí svobody v trest domácího vězení jsou státní zástupce, ředitel věznice, kde odsouzený vykonává trest odnětí svobody a samotný odsouzený. Tady vzniká otázka, proč by odsouzený žádal o takovouto přeměnu, když může podat žádost o podmíněné propuštění, kde by v případě propuštění na svobodu nebyl toliko omezen jako v případě domácího vězení.

Z novely č. 390/2012, která nám zavádí přeměnu trestu odnětí svobody v trest domácího vězení je dalším ze způsobů, jak ulevit českým věznicím a zejména ušetřit, neboť život odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody je velice nákladný, vychází

přibližně na 1.000,- Kč na den, kdežto v případě domácího vězení se tato částka pohybuje do 200,- Kč.

5 Statistiky týkající se podmíněného propuštění

Vývoj počtu vězněných osob v posledních 10 letech⁶⁶

ROK	VĚZNĚNÉ OSOBY
2004	18 343
2005	18 937
2006	18 578
2007	18 901
2008	20 502
2009	21 734
2010	21 892
2011	23 154
2012	22 612
2013	16 609

⁶⁶http://vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Rocenka_2013.pdf

Počet podmíněně propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody z výkonu trestu v posledních 10 letech⁶⁷

ROK	PODMÍNĚNĚ PROPUŠTĚNÍ
2004	3 541
2005	3 698
2006	3 971
2007	4 195
2008	3 959
2009	3 986
2010	4 375
2011	4 109
2012	4 658
2013	2 835

S ohledem na shora uvedené grafy nelze v současné době říci, na kolik jsou vývojové tendence, které značně snižují nároky (zejména časové) pro podmíněné propuštění odsouzeného účinné, neboť nedávná amnestie významně snížila počty odsouzených ve věznicích, a tedy se ukáže až v průběhu času, jak tato současná právní úprava efektivní.

⁶⁷http://vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Rocenska_2013.pdf

6 De lege ferenda

Zde si dovoluji ve stručnosti uvést několik podnětů, které by mohly vést ke zkvalitnění úpravy jak podmínek, tak řízení o podmíněném propuštění.

Na prvním místě si dovolím citovat připomínku, která dle mého názoru významně ovlivňuje postavení odsouzených, kteří žádají o podmíněné propuštění pouze na základě vykonané vazby. Odsouzení ve výkonu vazby nejsou nijak hodnoceni, což zcela samozřejmě takovéto odsouzené, kteří ani nezapočali vykonávat trest odnětí svobody, nebo jsou ve výkonu trestu odnětí svobody krátce po předchozím převedení z výkonu vazby a splňují zákonem požadovanou část trestu pro podmíněné propuštění, nemají objektivní předpoklady pro vyhovění žádosti, neboť během výkonu vazby nejsou odsouzení hodnoceni a tudíž je jejich postavení oproti odsouzeným, kteří nastupují do výkonu trestu bez předchozího výkonu vazby nevýhodné. V této souvislosti bych navrhol byt' si uvědomuji, že režim výkonu vazby a trestu je zcela odlišný, aby odsouzení byli alespoň v základním režimu za dobu pobytu ve vazbě ohodnoceni, čímž by se toto znevýhodnění podařilo alespoň částečně eliminovat.

Dalším návrhem, který dle mého názoru přijde v dohledné době k řešení, je lhůta, jejíž uplynutí je nezbytné pro možnost opakování žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění. Domnívám se, že odsouzení k výjimečným trestům, zejména k trestu odnětí svobody na doživotí, by neměli, jako mají dnes ve shodě s ostatními odsouzenými, mít možnost opakovat žádost o podmíněné propuštění, v tak krátké lhůtě od předchozího zamítavého rozhodnutí, jak je to nastaveno dnes, tedy po šesti měsících. Byt' to zákon výslovně neupravuje, lze předpokládat, že u takovýchto odsouzených přistoupí soud v rámci rozhodování o podmíněném propuštění ke zpracování psychiatrického případně psychologického posudku k osobě odsouzeného, a bude-li na základě takto provedeného dokazování rozhodnutí soudu pro odsouzeného nepříznivé, nelze předpokládat, s ohledem na charakter trestné činnosti, stupeň narušení i osoby odsouzených, že za šest měsíců se důkazní situace zásadně změní. Zde se domnívám, že by lhůta pro opakování žádosti měla být vyměřena v rozmezí dvanácti až dvaceti čtyř měsíců.

Dovoluji si podotknout, že v případě odsouzených, kterým byla soudem uložena povinnost k náhradě škody, pokud tuto dosud neuhradili, bych navrhol, aby povinnost k náhradě škody podle § 89 odst. 2 tr. zákoníku jim byla ukládána obligatorně nikoli

fakultativně dle uvážení soudu, neboť se domnívám, že odčinění následků trestné činnosti je významnou součástí institut podmíněného propuštění.

Závěr

V mé diplomové práci jsem chtěl podat celkový pohled na institut podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, který dle mého názoru má zcela nepochybně svůj právní význam. Je možno vést poměrně obsáhlé odborné diskuse o tom, jakým způsobem a v jakém rozsahu nastavit podmínky pro podmíněné propuštění.

Nepochybné však je, že podmíněné propuštění odsouzených z výkonu trestu odnětí svobody má v českém právním řádu svůj dlouholetý význam a místo. Je otázkou, a ptám se sám sebe, zda pro odbornou či laickou veřejnost, má-li být podmíněné propuštění nastaveno tak široce, jak je upraveno v současném trestním zákoníku. Na druhé straně jsem schopen říci, že existuje řada odpůrců stávající úpravy, kteří se budou domáhat ještě volnějších podmínek pro podmíněné propuštění.

Po absolvovaných stážích v advokátní kanceláři a násleších u Okresního soudu v Příbrami si troufám říci, že současná právní úprava podmíněného propuštění obsažená jak v trestním řádu, tak v trestním zákoníku, je velmi vstřícná, a dle mého osobního uvážení mnohdy i příliš benevolentní.

Ze svého osobního pohledu se s institutem podmíněného propuštění zcela ztotožňuji, avšak zásadně nesouhlasím s jeho zneužíváním v předvolebním boji.

A opětovně zdůrazňuji svůj zásadní nesouhlas s možností podmíněného propuštění odsouzeného za zločin po výkonu jedné třetiny trestu.

V obecné rovině lze říci, že podmíněné propuštění má v našem právním řádu dlouholetou tradici, avšak zásadně nesouhlasím s tím, aby tento institut byl zneužíván aktuálně vládnoucí garniturou k okamžitému řešení problému, kterým byla v daném případě přeplněnost věznic.

Počínajíc historickou částí, ze které je vidět, že tento institut se od doby svého vzniku měnil, co se týká časových podmínek, ale ve své podstatě zůstal zachován.

K vypracování mé diplomové práce jsem se snažil vyhledávat co nejvíce odborných článků, které z velké části napsal soudce Okresního soudu v Ostravě JUDr. Vicherek, z důvodu toho, že nikde není ucelená literatura, která by shrnovala institut podmíněného propuštění. Nejvíce jsem vycházel z komentářů k jednotlivým zákonům a také z beck-online.

Úplně na závěr bych podotkl, že doufám v to, že nová vláda se nebude snažit za každou cenu měnit podmínky podmíněného propuštění za účelem ulehčení státnímu rozpočtu.

Přeci jen nepodmíněný trest odnětí svobody má přicházet až jako úplně poslední možnost, a proto si myslím, že neustále slevovat z podmínek podmíněného propuštění ,jako tomu bylo novelou č. 390/2012 Sb., není dobré.

Seznam literatury

PRÁVNÍ PŘEDPISY

1. zákon č. 562/1919 Sb., o podmíněném odsouzení a podmíněném propuštění, ve znění zákona č. 91/1934 Sb. účinném ke dni 3. 6. 1934
2. nařízení vlády Československé republiky č. 598/1919 Sb., kterým se provádí zákon o podmíněném odsouzení a podmíněném propuštění, ve znění zákona č. 223/1923 Sb. účinném ke dni 29. 11. 1923
3. zákon č. 48/1931 Sb., o trestním soudnictví nad mládeží, ve znění zákona č. 68/1935 Sb. účinném ke dni 27. 4. 1935
4. zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 68/1957 Sb. účinném ke dni 30. 12. 1957
5. zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění zákona č. 67/1952 Sb. účinném ke dni 1. 1. 1953
6. zákon č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění účinném ke dni 1. 1. 1957
7. zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 52/2009 Sb. účinném ke dni 1. 4. 2009
8. zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
9. zákon č. 269/1994 Sb., o Rejstříku trestů, ve znění pozdějších předpisů
10. zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů
11. zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů
12. zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
13. vyhláška č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů

JUDIKATURA

1. rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky TZV 10/60 ze dne 13.5.1960; č. 12/1961 Sb. roz. R 12/1961 tr.
2. nález Ústavního soudu České republiky III. ÚS 1735/10
3. nález Ústavního soudu České republiky III. ÚS 1542/09
4. usnesení Krajského soudu ze dne 3.3.2010 sp.z. 10 To 170/2010
5. rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 12. září 2011, sp. zn. 11 Td 44/2011 (T 1425)
6. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR sp. zn. 1 To 18/83 ze dne 6.5.1983
7. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 4 Tz 67/2010 ze dne 21.12.2010
8. Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 56/05 ze dne 12.4.2005
9. Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky sp. zn. Tpj 13/72 ze dne 12.12.1972
10. Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky sp. zn. Tpj 60/84 ze dne 27.11.1984
11. Nález Ústavního soudu č. I ÚS sp. zn. 357/06 ze dne 6.10.2006

LITERATURA

1. JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo hmotné. 2. vydání. Praha: Leges, 2011. 912 s.
2. JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo procesní. 2. vydání. Praha: Leges, 2011. 816 s.
3. JELÍNEK, Jiří a kol. (ed). Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. 1216 s.
4. KUČERA, Pavel. Několik poznámek k podmíněnému propuštění z výkonu trestu odnětí svobody na doživotí a přerušení výkonu trestu odnětí svobody. Trestní právo, 2007, č. 11, s. 3-6.
5. ROZUM, Jan a kol. Institut dohledu u podmíněného propuštění. Závěrečná zpráva z výzkumu. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. 261 s.
6. ROZUM, Jan a kol. Účinnost dohledu u osob podmíněně propuštěných.

- Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. 170 s.
7. ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena. K podmíněnému propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. *Trestněprávní revue*, 2012, č. 11-12, s. 249-255.
 8. ŠÁMAL, Pavel a kol. (ed). Komentář k trestnímu zákoníku – 1. díl. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 3285 s.
 9. ŠÁMAL, Pavel a kol. (ed). Komentář k trestnímu zákoníku – 1. díl. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 3614 s.
 10. ŠÁMAL, Pavel a kol. (ed). Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. 988 s.
 11. TAKÁČ, Miloslav. Podmienečné odsúdenie a prepustenie. Bratislava: Právnická jednota, 1946
 12. VICHEREK, Roman. Dopady novely trestního zákoníku provedené zákonem č. 390/2012 Sb. *Trestní právo*, 2013, č. 7-8, s. 22-33.
 13. VICHEREK, Roman. Institut podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody z historického hlediska. *Trestní právo*, 2013, č. 2, s. 23-27.
 14. VICHEREK, Roman. Předčasné podmíněné propuštění dle § 88 odst. 2 tr. zákoníku a prvotní praktické postřehy z praxe. *Trestní právo*, 2012, č. 1, s. 18, s. 16-23.
 15. VICHEREK, Roman. Příslušnost soudu k podmíněnému propuštění. *Trestněprávní revue*, 2013, č. 10, s. 234-237.
 16. VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel; KNOLL, Vilém. České právní dějiny.
2. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2012.
 17. VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel; KNOLL, Vilém. České právní dějiny.
2. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2012.

INTERNETOVÉ ZDROJE

www.beck-online.cz

www.epravo.cz

www.psp.cz

www.trestnizakonik.cz

www.vscr.cz

Abstrakt

Diplomová práce ukazuje ucelený přehled o institut podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, od jeho zavedení do praxe až do současné doby. Nejdůležitější částí práce jsou hodnotící kritéria nezbytná k podmíněnému propuštění, a to jak obecné, tak zvláštní. Další kapitola se zabývá procesním vymezením řízení o podmíněném propuštění odsouzeného a podklady, které má soud k dispozici k rozhodnutí. Malou část práce věnuji podmíněnému propuštění mladistvých a přeměnu trestu výkonu odnětí svobody na trest domácího vězení s ohledem na podmíněné propuštění. Na závěr jsem přidal statistiky týkající se podmíněného propuštění a pár podnětů de lege ferenda.

Abstract

The thesis shows comprehensive overview of the institute of conditional release from serving a sentence of imprisonment, from introduction into juridical practice till the present time. The most important part of the thesis refers to the judging criterions requirements for release and the general and specific. Next chapter one deals with judicial proceeding and the evidence which the court has for his decision. A lil bit of the thesis concerns with the custodial sentences changing to house arrest sentences in relation to

suspended sentences and conditional release of young offenders. I added several statistics concerning conditional release and a couple of inducements de lege ferenda.

Seznam klíčových slov

Podmíněné propuštění, trest odnětí svobody, trest odnětí svobody na doživotí, trest domácího vězení

Key words

Conditiona release, probation department, custodial sentences, life sentences, house arrest sentences, young offenders